



UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

Faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen

master in de handelswetenschappen

Masterthesis

Welke leerinhouden moeten aan bod komen in de domeincomponent van de geïntegreerde educatieve master economie met het oog op de modernisering van het secundair onderwijs in Vlaanderen?

Ingrid Verkennis

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de handelswetenschappen, afstudeerrichting ondernemerschap en management

PROMOTOR :

Prof. dr. Tom KUPPENS

BEGELEIDER :

Mevrouw Karolien VLAYEN



UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be

Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2021
2022



Faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen

master in de handelswetenschappen

Masterthesis

Welke leerinhouden moeten aan bod komen in de domeincomponent van de geïntegreerde educatieve master economie met het oog op de modernisering van het secundair onderwijs in Vlaanderen?

Ingrid Verkennis

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de handelswetenschappen, afstudeerrichting ondernemerschap en management

PROMOTOR :

Prof. dr. Tom KUPPENS

BEGELEIDER :

Mevrouw Karolien VLAYEN

Deze masterproef werd geschreven tijdens de COVID-19 crisis in 2021-2022. Deze wereldwijde gezondheids crisis heeft mogelijk een impact gehad op het schrijf- en verwerkingsproces, de onderzoekshandelingen en de onderzoeksresultaten die aan de basis liggen van dit werkstuk.

Woord vooraf

Voor u ligt de masterproef met als onderzoeksvraag: 'Welke leerinhouden moeten aan bod komen in de domeincomponent van de geïntegreerde educatieve master economie met het oog op de modernisering van het secundair onderwijs in Vlaanderen?' Deze masterproef onderzoekt op welke manier de huidige domeincomponent van de geïntegreerde educatieve master economie aan de Universiteit Hasselt aangepast moet worden naar aanleiding van de modernisering van het secundair onderwijs in Vlaanderen. De masterproef is geschreven in het kader van het afstuderen van de masteropleiding Handelswetenschappen, afstudeerrichting ondernemerschap en management in de private sector aan de Universiteit Hasselt.

Tijdens het onderzoek heb ik interessante inzichten verworven, zowel door het afnemen en analyseren van een *survey*, alsook door het bestuderen van het secundair én hoger onderwijs. De nieuwe onderwijsdoelen in het secundair onderwijs zijn belangrijk voor mijn toekomstige carrière als leerkracht, en het is leerzaam te zien hoe mijn bachelor- en masteropleidingen me hierop voorbereiden. Ik ben zeer tevreden met het toegewezen onderwerp, alsook met de begeleiding van Prof. dr. Tom Kuppens. Via deze weg wil ik mijn promotor ook bedanken voor de fijne begeleiding en ondersteuning tijdens dit traject. Ik ben hem dankbaar voor de praktische tips en feedback tijdens het schrijfproces. Daarnaast wil ik ook OMT-voorzitters Prof. dr. Nadine Lybaert, Prof. dr. Wim Marneffe en Prof. dr. Katrien Ramaekers bedanken voor hun tijd en moeite om enkele scenario's te bespreken. Ook wil ik de universiteit Hasselt bedanken voor de mogelijkheid om dit onderzoek uit te voeren en deze masterproef te schrijven. Tot slot wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor alle steun en motivatie die zij mij het afgelopen jaar gegeven hebben.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Ingrid Verkennis

Hasselt, 2 juni 2022

Samenvatting

1. Inleiding

Het secundair onderwijs moderniseert waardoor er nieuwe onderwijsdoelen komen. In de tweede en derde graad zijn er **eindtermen** 'economische en financiële competenties' die elke leerling op het einde van het secundair onderwijs moet beheersen. Daarnaast zijn er **specifieke eindtermen** in het wetenschapsdomein economie met als thema's 'algemene economie' en 'bedrijfswetenschappen en recht'. Deze specifieke eindtermen zijn voor leerlingen die kiezen voor een economische richting. Aanvullend zijn er in de tweede graad en derde graad drie finaliteiten. Bij de doorstroomfinaliteit gaan de leerlingen nadien doorstuderen in het hoger onderwijs. Bij de arbeidsmarktfinaliteit gaan de leerling nadien werken. Bij de dubbele finaliteit zijn beide mogelijk. De specifieke eindtermen economie komen voor in de doorstroomfinaliteit en de dubbele finaliteit (*Modernisering, z.d.*).

Als studenten instromen in de educatieve master economie na het afronden van een academische masteropleiding, dan volgen ze de verkorte educatieve master economie. Deze omvat een lerarencomponent met pedagogisch-didactische vakken, vakdidactieken, stage en masterproef. Als studenten instromen na het afronden van een academische bacheloropleiding, volgen ze naast de lerarencomponent ook een **domeincomponent**. Binnen deze domeincomponent zijn er economische opleidingsonderdelen, vaak op masterniveau. Daarnaast is er bij de geïntegreerde educatieve master een masterproef van minstens 18 studiepunten, waarvan een deel tot de lerarencomponent behoort, en een deel tot de domeincomponent (*Educatieve master, z.d.*).

Figuur 1: Indeling educatieve master economie (Educatieve master, z.d.)



Momenteel is de domeincomponent aan universiteit Hasselt (UHasselt) 9 studiepunten van de masterproef en een lijst met keuze opleidingsonderdelen voor 36 studiepunten, maar deze masterproef onderzoekt of de domeincomponent beter andere opleidingsonderdelen kan bevatten. De studenten die momenteel studeren voor leerkracht secundair onderwijs moeten namelijk de nieuwe onderwijsdoelen goed beheersen voordat ze voor de klas staan. De kennis die ze nog niet bevatten na hun derde bachelor, kan bijgebracht worden in de domeincomponent. De domeincomponent wordt dus opgesteld naar aanleiding van de modernisering van het secundair onderwijs. Daarnaast wordt de domeincomponent onderzocht in het kader van de nieuwe domeinspecifieke leerresultaten (DLR) en opleidingspecifieke leerresultaten (OLR), meer bepaald of de domeincomponent deze doelen bereikt. De DLR bespreken welke competenties een student op het einde van een opleiding moet bezitten (*DLR, z.d.*). De OLR zijn een vertaling hiervan per universiteit (*OLR, z.d.*).

2. Resultaten onderzoek

Als eerste werd de domeincomponent onderzocht in alle universiteiten van Vlaanderen. Overal bestaat de domeincomponent uit een combinatie van verplichte opleidingsonderdelen, keuze opleidingsonderdelen en het kiezen van een optie, major of cluster. De KU Leuven maakt een onderscheid tussen verschillende campussen en de UGent en UAntwerpen werken met studierichtingen volgend op de bachelor. De grootte van de masterproef binnen de domeincomponent verschilt tussen universiteiten, en soms tussen afstudeerrichtingen. Hieruit blijkt dat er geen *one-size-fits-all* manier is om de domeincomponent op te stellen.

Nadien zijn de studenten in derde bachelor en eerste master uit de richtingen in de faculteit Bedrijfseconomische wetenschappen (BEW) bevraagd over hun kennis met betrekking tot deze eindtermen via een *survey*. Dit zijn namelijk de economische bachelorrichtingen waarna een student in de geïntegreerde educatieve master kan instromen. Meer specifiek zijn dit de richtingen handelswetenschappen (HW), toegepaste economische wetenschappen (TEW), handelsingenieur (HI) en handelsingenieur in de beleidsinformatica (BI). De studenten mochten hun kennis over de eindtermen beoordelen aan de hand van een cijfer op 7.

Uit de *test of normality* bleek dat de data niet normaal verdeeld was. Er werd een *Kruskal-Wallis* test uitgevoerd waaruit bleek dat er vier eindtermen verschillende resultaten hebben in de vier richtingen. Nadien werden er betrouwbaarheidsintervallen opgesteld per eindterm voor alle richtingen samen, en indien nodig per richting apart. Hieruit bleek dat studenten voor zes eindtermen te laag scoorden in elke richting en voor drie eindtermen in specifieke richtingen. Enkele van deze thema's zijn heel praktijkgericht en kunnen niet opgenomen worden in opleidingsonderdelen op universitair niveau. De andere thema's zijn beschreven in tabel 1, alsook de richtingen waarin de studenten laag scoorden. Het vorige onderzoek is gepresenteerd aan de OMT-voorzitters uit de opleidingen HW, TEW en BI om de samenstelling van de domeincomponent te bespreken.

Tabel 1: Thema's met lage score in opleidingen

Thema's met lage score in opleidingen	HW	TEW	HI	BI
Financiering onroerend goed	x	x	x	x
Hypothecaire lening	x	x	x	x
Kiezen ondernemingsvorm			x	x
Logistiek en supply chain management		x		x

Voor de domeincomponent wordt naast de masterproef die voor 9 studiepunten meetelt een systeem van economische clusters aangeboden waarvan elke student uit elke cluster 6 studiepunten moet kiezen. De cluster **accountancy en finance** wordt aangeboden om de financiële gelettertheid aan te sporen. De cluster **ondernemen en management** wordt aangeboden in verband met het analyseren van een ondernemingsvorm. Daarnaast wordt een cluster **logistiek** aangeboden om aan dit thema voldoende aandacht te besteden. De overige drie clusters zijn **marketing, economie** en **duurzaamheid**. De opleidingsonderdelen binnen deze clusters zullen afgetoetst moeten worden bij professoren binnen de vakgebieden om overlap met inhoud in de bachelor te voorkomen.

Er wordt ook een zevende cluster **wiskunde** aangeboden. De studenten die als vooropleiding HW of TEW studeren, kunnen niet automatisch de vakdidactiek wiskunde opnemen. Door extra opleidingsonderdelen aan te bieden in de domeincomponent, kunnen ze alsnog de extra vakdidactiek opnemen. Ze hebben dan niet de verplichting om opleidingsonderdelen uit de cluster marketing en economie op te nemen. Ook deze cluster moet nog afgetoetst worden.

Tegelijkertijd zijn de huidige domeinspecifieke leerresultaten (DLR) en opleidings specifieke leerresultaten (OLR) besproken. De OMT-voorzitters gaven positieve feedback op de opgestelde OLR die hieronder te raadplegen zijn. De eerste OLR wordt behaald door verschillende clusters in de domeincomponent, de tweede wordt behaald door de masterproef. De derde heeft als thema duurzaamheid en dit wordt behaald in de gelijknamige cluster.

- De educatieve master kan managementvragen, strategische beleidsvraagstukken of bedrijfseconomische problemen beantwoorden met behulp van conceptuele, bedrijfseconomische denkkaders of vanuit een praktijkgericht perspectief m.b.t. de functionele managementdomeinen;
- De educatieve master in de economie toont zelfstandigheid bij en rapporteert over het uitvoeren van een literatuurstudie, het opstellen van een onderzoeksplan, het implementeren van wetenschappelijke onderzoeksmethoden en het analyseren, interpreteren en evalueren van onderzoeksresultaten binnen de bedrijfseconomische wetenschappen;
- De educatieve master in de economie volgt actief evoluties op in de bedrijfseconomische wetenschappen en praktijken en reflecteert hierover vanuit een ethisch en duurzaamheidsperspectief.

3. Beperkingen

Een belangrijke beperking is het moment van afname van de *survey* en de bijhorende populatie. Idealiter zouden de studenten op het einde van hun derde bachelor bevraagd worden over hun kennis in plaats van een combinatie van derde bachelor en eerste master. Daarnaast zouden de studenten ook best het modeltraject volgen zodat ze alleen opleidingsonderdelen van derde bachelor gevolgd hebben. De afgenomen steekproef is vrij laag, wat resulteert in een foutmarge. Het is ook mogelijk dat de resultaten anders zouden zijn als de volledige populatie werd bevraagd. Een toekomstig onderzoek zou deze beperkingen kunnen meenemen en oplossen door de volledige populatie te bevragen op het einde van derde bachelor. Daarnaast kan getest worden of de studenten zichzelf beter scoren op de eindtermen na het volgen van de geïntegreerde educatieve master door de studenten de *survey* te laten invullen voor en na het volgen van de opleidingsonderdelen uit de domeincomponent. Als ze beter scoren erna, dan is de domeincomponent correct opgesteld.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Samenvatting	5
1. Inleiding	11
1.1 <i>Probleemstelling</i>	11
1.2 <i>Onderzoeksvragen</i>	12
1.3 <i>Plan van aanpak</i>	14
2. Hoe ziet de domeincomponent van de educatieve master economie eruit aan Vlaamse universiteiten?	15
2.1 <i>Universiteit Hasselt (UHasselt)</i>	15
2.2 <i>Vrije Universiteit Brussel (VUB)</i>	16
2.3 <i>Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven)</i>	17
2.4 <i>Universiteit Gent (UGent)</i>	18
2.5 <i>Universiteit Antwerpen (UAntwerpen)</i>	19
2.6 <i>Vergelijking verschillende universiteiten</i>	20
3. In welke mate beheersen studenten uit de bacheloropleidingen van de faculteit BEW de relevante onderwijsdoelen die leerkrachten economie moeten bereiken bij hun leerlingen?.....	21
3.1 <i>Hoe ziet een eindterm eruit?</i>	21
3.2 <i>Welke eindtermen zijn er in het secundair onderwijs?</i>	22
3.3 <i>Testen bij masterstudenten aan universiteit Hasselt</i>	23
3.4 <i>Resultaten survey bij studenten uit de faculteit BEW aan universiteit Hasselt</i>	24
4. Welke opleidingsonderdelen moeten worden geïmplementeerd in de educatieve master economie?.....	29
4.1 <i>Opleiding specifieke leerresultaten</i>	29
4.2 <i>Indeling domeincomponent educatieve master economie</i>	30
5. Conclusie	33

5.1	<i>Beperkingen huidig onderzoek</i>	33
5.2	<i>Aanbevelingen verder onderzoek</i>	35
6.	<i>Bronnenlijst</i>	37
7.1	<i>Eindtermen – economische en financiële competenties</i>	39
7.2	<i>Specifieke eindtermen – economie</i>	43
7.3	<i>Afgenomen survey</i>	46
7.4	<i>Test of normality</i>	49

1. Inleiding

1.1 Probleemstelling

Het secundair onderwijs in Vlaanderen wordt gemoderniseerd om verschillende redenen. Zo is er veel uitstroom van jongeren zonder de juiste kwalificatie, worden eindtermen met betrekking tot de algemene vorming niet overal behaald en zijn er te veel leerlingen die het jaar opnieuw moeten doen (*Waarom moderniseren, z.d.*). Daarnaast werden in het verleden vakoverschrijdende eindtermen gehanteerd, waarbij dezelfde eindcompetenties moeten terugkomen in verschillende vakken (*Uitgangspunten, z.d.*). Dit is echter moeilijk, waardoor er nu een beter systeem komt. Dit gebeurt aan de hand van drie elementen: (1) versterken van de oriënterende functie in de eerste graad, (2) nieuwe indeling studieaanbod in de tweede en derde graad en (3) versterken van basisvorming (*Waarom moderniseren, z.d.*). Om deze doelstellingen te behalen werden specifieke onderwijsdoelen opgesteld. Via een gedeelte basisvorming en een keuzegedeelte genereren leerlingen de nodige basiskennis, maar bereiden ze zich ook voor op de volgende graad én mogelijke studies of werkopportunities na het secundair onderwijs.

Doorheen het volledig secundair onderwijs worden als basisvorming eindtermen behandeld die opgedeeld zijn in 16 sleutelcompetenties die in tabel 2 te raadplegen zijn. Deze omvatten onder andere 'Nederlands', 'duurzaamheid', 'zelfbewustzijn en 'economische en financiële competenties'. De sleutelcompetenties behandelen dezelfde thema's over het heel secundair onderwijs en moeten door iedere leerling behaald worden. Alle leerlingen krijgen dus specifiek een basisvorming binnen 'economische en financiële competenties' (*Modernisering, z.d.*).

Tabel 2: Zestien sleutelcompetenties secundair onderwijs (*Modernisering, z.d.*)

16 sleutelcompetenties			
Andere talen	Duurzaamheid	Leercompetenties	Ruimtelijk bewustzijn
Burgerschap	Economische en financiële competenties	Lichamelijke en geestelijke gezondheid	Sociaal-relatiele competenties
Cultureel bewustzijn	Historisch bewustzijn	Nederlands	Wiskunde – natuurwetenschappen – technologie – STEM
Digitale competenties	Juridische competenties	Ondernemingszin	Zelfbewustzijn

Binnen de tweede en derde graad wordt een onderscheid gemaakt tussen de doorstroomfinaliteit, dubbele finaliteit en arbeidsmarktfinaliteit. Bij de doorstroomfinaliteit wordt verwacht dat de leerlingen gaan doorstuderen, bij de arbeidsmarktfinaliteit wordt verwacht dat de leerlingen meteen gaan werken. Bij de dubbele finaliteit zijn beide mogelijk. Ook in de tweede en derde graad wordt gebruik gemaakt van basisvorming, met daarnaast een specifieke vorming (*Modernisering, z.d.*).

De **basisvorming** in de tweede en derde graad omvat **eindtermen** binnen 16 sleutelcompetenties. Deze eindtermen moet elke leerling behalen op het einde van de derde graad. In de **specifieke vorming** wordt er voorbereid op doorstuderen of werken na het secundair onderwijs. Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen de drie finaliteiten, maar ook tussen de twee graden. In de doorstroomfinaliteit én de dubbele finaliteit wordt er voorbereid op doorstuderen. Dit wordt gedaan met behulp van **cesuurdoelen** in de tweede graad en **specifieke eindtermen** in de derde graad. De cesuurdoelen zijn een voorbereiding op de specifieke eindtermen. In de dubbele finaliteit én de arbeidsmarktfinaliteit wordt er voorbereid om te gaan werken. Dit wordt gedaan met behulp van **beroepskwalificaties**. Dit is kennis specifiek gericht op de arbeidsmarkt (*Modernisering, z.d.*). Bovenstaande indeling wordt ook weergegeven tabel 3.

Tabel 3: Onderwijsdoelen secundair onderwijs (*Leerplannen en didactisch cahiers GO!, 2021*)

	Doorstroomfinaliteit	Dubbele finaliteit	Arbeidsmarktfinaliteit
	Basisvorming: overall eindtermen (op basis van sleutelcompetenties)		
	Specifieke vorming: afhankelijk van finaliteit én graad		
2 ^{de} graad	Cesuurdoelen	Cesuurdoelen Beroepskwalificaties	Beroepskwalificaties
3 ^{de} graad	Specifieke eindtermen	Specifieke eindtermen Beroepskwalificaties	Beroepskwalificaties

Door de modernisering wijzigen de leerplannen. Het is de taak van de leerkracht om de nieuwe doelstellingen uit de leerplannen te integreren in de aanpak en doelstellingen binnen hun lessen. De toekomstige leerkrachten gaan deze nieuwe onderwijsdoelen vanaf het begin van hun opleiding reeds meekrijgen. Daartegenover staat dat hun opleiding voldoende moet afgestemd zijn op de nieuwe onderwijsdoelen, zodat toekomstige leerkrachten de doelen kunnen overbrengen naar de leerlingen in het secundair onderwijs. In deze masterproef wordt er gefocust op toekomstige economie leerkrachten en hoe ervoor gezorgd kan worden dat hun opleiding afgestemd wordt op de nieuwe onderwijsdoelen.

1.2 Onderzoeksvragen

Na een academische bachelor- of masteropleiding kunnen studenten ervoor kiezen de educatieve master te volgen aan universiteit Hasselt (UHasselt). Als studenten ervoor kiezen om eerst een academische master te behalen, volgen zij enkel de **lerarencomponent** in de educatieve master, ook wel een **verkorte educatieve master** genoemd. Indien studenten instromen na een academische bacheloropleiding, volgen zij naast de lerarencomponent ook een **domeincomponent**. Dit is een **volledige of geïntegreerde educatieve master**. Deze masterproef focust op de domeincomponent binnen de geïntegreerde educatieve masteropleiding economie. De domeincomponent moet namelijk aangepast worden naar aanleiding van de modernisering van het secundair onderwijs. Specifiek wordt er gekeken welke opleidingsonderdelen nog missen in de domeincomponent van de geïntegreerde educatieve master economie om aan alle onderwijsdoelen te voldoen. De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

Welke leerinhouden moeten aan bod komen in de domeincomponent van de geïntegreerde educatieve master economie met het oog op de modernisering van het secundair onderwijs in Vlaanderen?

Een eerste thema dat wordt onderzocht is de huidige **domeincomponent van de geïntegreerde educatieve master** aan alle universiteiten van Vlaanderen. Op dit moment kunnen studenten aan UHasselt kiezen welke opleidingsonderdelen zij willen opnemen in de domeincomponent en welke niet. Op het einde van het onderzoek wordt duidelijk welke opleidingsonderdelen noodzakelijk zijn in deze domeincomponent. Daarnaast wordt ook onderzocht hoe de domeincomponent van de geïntegreerde educatieve master eruitziet in de andere universiteiten van Vlaanderen; meer bepaald aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB), Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven), Universiteit Gent (UGent) en Universiteit Antwerpen (UAntwerpen). De eerste deelvraag luidt dan ook als volgt:

Hoe ziet de domeincomponent van de educatieve master economie eruit aan Vlaamse universiteiten?

Een volgend element is onderzoeken op welke onderwijsdoelen gefocust moet worden. De toekomstige leerkrachten gaan lesgeven over de eindtermen van het thema 'economische en financiële competenties', maar ook over de specifieke eindtermen in het wetenschapsdomein 'economie'. Daarnaast is het ook mogelijk dat een leerkracht beroepskwalificaties moet uitleggen, waar ook voldoende kennis voor nodig is. Er wordt een keuze gemaakt op welke onderwijsdoelen de focus ligt en deze eindtermen, specifieke eindtermen of beroepskwalificaties worden geanalyseerd. Nadien kunnen deze getest worden bij de studenten aan de faculteit Bedrijfseconomische wetenschappen (BEW) aan UHasselt. Dit zijn namelijk de economische bacheloropleidingen waarna een student in de geïntegreerde educatieve master kan instromen. Hieruit zal blijken welke kennis nog aan bod moet komen in de **domeincomponent van de geïntegreerde educatieve master** economie. De tweede deelvraag is de volgende:

In welke mate beheersen studenten uit de bacheloropleidingen van de faculteit Bedrijfseconomische wetenschappen de relevante onderwijsdoelen die leerkrachten economie moeten bereiken bij hun leerlingen?

Tot slot wordt onderzocht welke opleidingsonderdelen in de **domeincomponent van de geïntegreerde educatieve master** horen. Wanneer blijkt dat een onderwijsdoel niet aan bod is gekomen in een van de bacheloropleidingen uit de faculteit Bedrijfseconomische wetenschappen (BEW), kan dit behaald worden in de domeincomponent van de educatieve master economie. De invulling van de domeincomponent gebeurt in overleg met de OMT-voorzitters van de opleidingen uit de faculteit BEW. De laatste deelvraag klinkt als volgt:

Welke opleidingsonderdelen moeten worden geïmplementeerd in de educatieve master economie?

De selectie van opleidingsonderdelen in de educatieve master economie is een vorm van curriculumontwikkeling, meer specifiek het geïntegreerd cursusontwerp (Howard, 2007). Dit model onderzoekt verschillende elementen. Ten eerste, hetgeen de studenten willen leren, dit zijn de leerdoelen. Ten tweede, hoe studenten leren wat ze willen leren, zijn de leeractiviteiten. En tot slot gaat met feedback of beoordeling gecontroleerd worden of de doelen bereikt zijn (Howard, 2007). Er wordt dus op het einde begonnen, met de gewenste resultaten, en wordt teruggewerkt naar hoe deze kennis wordt overgedragen en hoe het uiteindelijk geëvalueerd wordt. De fases van dit terugwerkend ontwerpproces zijn de volgende: (1) identificeer de gewenste resultaten, (2) bepaal beoordeling en (3) plan leeractiviteiten en instructie (Howard, 2007). In de eerste fase wordt er vastgesteld wat de studenten op het einde moeten kennen, begrijpen en kunnen. In de tweede fase wordt er nagedacht over beoordelingsmethoden om deze kennis te testen. En pas op het einde worden er leeractiviteiten ontworpen om de gewenste doelen te bereiken (Howard, 2007). Deze masterproef doorloopt enkel de eerste stap. Door de eindtermen te onderzoeken bij de studenten aan de faculteit BEW worden de gewenste resultaten geïdentificeerd. De volgende stappen zijn beoordeling, leeractiviteiten en instructie. Dit wordt niet expliciet gedaan binnen deze masterproef. Er worden echter wel opleidingsonderdelen gekozen om de gewenste resultaten van de eindtermen te behalen. Wanneer deze gekozen zijn, bestaan er voor die opleidingsonderdelen al een evaluatievorm en onderwijsaanpak.

1.3 Plan van aanpak

De deelvragen worden elk op een aparte manier beantwoord. De eerste deelvraag wordt voornamelijk onderzocht aan de hand van *desk research*. Om een beter beeld te krijgen van de educatieve master economie aan de verschillende universiteiten in Vlaanderen, worden de websites hiervan onderzocht. Er wordt als het ware een *benchmark* uitgevoerd tussen de vijf universiteiten.

In de tweede deelvraag wordt eerst beslist welke specifieke onderwijsdoelen geselecteerd worden als basis van dit onderzoek. Deze worden nadien geanalyseerd en omgevormd tot een vragenlijst voor studenten. De studenten vullen deze vragenlijst in en schatten in hoe goed zij de onderwijsdoelen beheersen aan de hand van een 7-punts *Likert* schaal. Deze resultaten worden statistisch geanalyseerd om te bepalen welke eindtermen te weinig aan bod komen. Er wordt een *Kruskal-Wallis* test uitgevoerd om te kijken of de opleidingen onderling van elkaar verschillen. Daarna wordt voor elke vraag, al dan niet voor de opleidingen apart, een betrouwbaarheidsinterval opgesteld voor het gemiddelde en wordt gekeken of het boven 3,5/7 ligt. Wanneer dit niet het geval is, wordt dit meegenomen naar het opstellen van de domeincomponent.

Tot slot wordt in de laatste deelvraag de bestaande keuzelijst van opleidingsonderdelen van de domeincomponent van de geïntegreerde educatieve master economie geëvalueerd in het kader van de modernisering van het secundair onderwijs en bijgestuurd. Een tweede reden om deze lijst te onderzoeken zijn de nieuwe domein specifieke leerresultaten (DLR) en opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR). Er wordt onderzocht in welke mate het curriculum de DLR en OLR bereiken. De potentiële opleidingsonderdelen worden geanalyseerd aan de hand van de studiegidsfiches op de website van UHasselt en een gesprek met OMT-voorzitters van opleidingen in de faculteit BEW.

2. Hoe ziet de domeincomponent van de educatieve master economie eruit aan Vlaamse universiteiten?

De educatieve master, aan UHasselt, maar ook aan andere universiteiten, volgt na een academische bachelor of master in hetzelfde domein of vakgebied. Zo volgt de educatieve master ontwerpwetenschappen na een opleiding architectuur of interieurarchitectuur, en volgt de educatieve master economie na een economische bacheloropleiding. Binnen deze masterproef wordt gefocust op de educatieve master economie.

Er is een belangrijk verschil tussen instromen na een academische bachelor of na een academische master. Als studenten starten na een academische masteropleiding, kan een verkort programma gevolgd worden met enkel de lerarencomponent. Dit is de verkorte educatieve master economie. De lerarencomponent bestaat uit een aantal algemene pedagogisch-didactische vakken (PD-vakken), vakdidactieken, praktijk en onderzoek. Als studenten starten na een academische bacheloropleiding, nemen ze het volledige programma op met de lerarencomponent, maar ook een domeincomponent. Dit is de geïntegreerde educatieve master economie en omvat 90 studiepunten (SP). In de domeincomponent wordt de student verder gevormd in het vakgebied op masterniveau en wordt de kennis en competenties in economische en bedrijfseconomische topics verdiept en verbreedt (*Educatieve master, z.d.*). Volgens het *decreet betreffende de uitbouw van de graduaatsopleidingen binnen de hogescholen en de versterking van de lerarenopleidingen binnen de hogescholen en universiteiten* (2018, 16 juli), moet de domeincomponent uit 45 studiepunten bestaan. Van deze domeincomponent zijn minstens 9 studiepunten gereserveerd voor een masterproef. De masterproef van de geïntegreerde educatieve master bestaat namelijk standaard uit minstens 18 studiepunten, waarvan een deel is opgenomen in de lerarencomponent en een deel in de domeincomponent. De indeling van de 45 studiepunten van de domeincomponent verschilt tussen de universiteiten en dit verschil wordt verder onderzocht.

2.1 Universiteit Hasselt (UHasselt)

De masterproef aan UHasselt bestaat uit 18 studiepunten, waarvan 9 studiepunten toebehoren aan de lerarencomponent en 9 studiepunten aan de domeincomponent. De overige 36 studiepunten uit de domeincomponent worden aangevuld met keuze opleidingsonderdelen uit een lijst van economische opleidingsonderdelen. De opleidingsonderdelen komen uit bachelor- en masteropleidingen uit de faculteit Bedrijfseconomische wetenschappen. Zo is 'KMO management en familiebedrijven' een master opleidingsonderdeel uit de opleiding handelswetenschappen (HW) en het opleidingsonderdeel 'beleidsevaluatie' komt uit de masteropleiding toegepaste economische wetenschappen (TEW). Daarnaast staan er ook enkele bachelor opleidingsonderdelen tussen zoals 'programmeren en algoritmisch denken' uit tweede bachelor handelsingenieur in de beleidsinformatica (BI) en uit derde bachelor handelsingenieur (HI) (*Studiegids, z.d.*).

2.2 Vrije Universiteit Brussel (VUB)

De educatieve master aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB) bevat een masterproef van 18 studiepunten, waarvan 9 studiepunten toebehoren aan de domeincomponent. Daarnaast zijn er 24 studiepunten verplichte opleidingsonderdelen en 12 studiepunten keuze opleidingsonderdelen. Er is een lijst van keuze opleidingsonderdelen wiskunde als aanvulling op de vakdidactiek wiskunde, identiek voor de vakdidactiek informatica. Wanneer er wordt gekozen voor algemene opleidingsonderdelen, zijn er verdiepende keuzepakketten economie binnen verschillende economische thema's (*Verkorte educatieve master, z.d.*). De domeincomponent aan de VUB wordt in tabel 4 weergegeven.

Tabel 4: Domeincomponent VUB (*Verkorte educatieve master, z.d.*)

Domeincomponent VUB	
9 SP masterproef	<ul style="list-style-type: none"> • 18SP in totaal, maar 9SP behoren tot aan de domeincomponent
24 SP verplicht	<ul style="list-style-type: none"> • Strategic management 6 SP • Bedrijfs- en ondernemingsstrategie 6 SP • Jaarrekeninganalyse en auditing 6 SP • International corporate finance 6 SP
12 SP keuze	<ul style="list-style-type: none"> • Vakken bij vakdidactiek wiskunde • Vakken bij vakdidactiek informatica • Keuzepakketten economie <ul style="list-style-type: none"> ○ Accountancy & auditing ○ Consumentengedrag ○ Economische analyse ○ Finance ○ Management ○ Business information management

2.3 Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven)

De educatieve master aan de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven) bevat een masterproef van 21 studiepunten, waarvan 15 studiepunten toebehoren aan de domeincomponent. Daarnaast bestaat er een domeinluik van 30 studiepunten. Dit luik is verschillend tussen de drie campussen en wordt beschreven in tabel 5. Binnen de drie opties op campus Leuven zijn er verplichte opleidingsonderdelen of keuze opleidingsonderdelen. Ze zijn allemaal afgestemd op de situatie van de student en de keuze van de vakdidactieken. Hieruit wordt duidelijk dat de verplichte, al dan niet keuze opleidingsonderdelen, van het domeinluik afhankelijk zijn van de campus, en ook verschillen van elkaar (*Opleidingen, z.d.*).

Tabel 5: Domeincomponent KU Leuven (*Opleidingen, z.d.*)

Domeincomponent KU Leuven		
<u>Campus Antwerpen:</u> 30 SP verplicht 15 SP masterproef	<ul style="list-style-type: none"> • Personen- en vennootschapsbelasting 6 SP • Globale politieke en juridische omgeving 6 SP • Onderzoeksmethodologie HRM 3 SP • Multinationale bedrijfsstrategie 6 SP • Ethics, responsibility and sustainability 6 SP • Bankwezen 3 SP 	
<u>Campus Brussel:</u> 27 SP verplicht 3 SP keuze 15 SP masterproef	<ul style="list-style-type: none"> • Advanced financial statement analysis 6 SP • BTW en vennootschapsbelasting 6 SP • Ethics, responsibility and sustainability 6 SP • De Europese unie en internationale handel 6 SP • Business game 3 SP 	
<u>Campus Leuven:</u> 18 SP keuze 12 SP optie kiezen 15 SP masterproef	<ul style="list-style-type: none"> • Studenten die naast vakdidactiek economie geen bijkomende vakdidactiek opnemen • Studenten die tweede vakdidactiek wiskunde opnemen • Studenten die tweede vakdidactiek informatica opnemen 	

2.4 Universiteit Gent (UGent)

Bij de Universiteit Gent (UGent) wordt er gewerkt met vier afstudeerrichtingen: (1) economische wetenschappen, (2) TEW, (3) HW en (4) bestuurskunde en publiek management. De invulling van de domeincomponent zijn voor de vier opleidingen verschillend en wordt weergegeven in tabel 6. De masterproef is verschillend 9 of 10 studiepunten. Bij de eerste drie opleidingen wordt een major of optie gekozen. Hierbinnen zijn bepaalde opleidingsonderdelen verplicht en bepaalde keuze (8 educatieve masteropleidingen economie, z.d.).

Tabel 6: Domeincomponent UGent (8 educatieve masteropleidingen economie, z.d.)

Domeincomponent UGent	
<u>Economische wetenschappen:</u> 18 SP verplicht 18 SP major kiezen 9 SP masterproef	<ul style="list-style-type: none"> • Verplichte opleidingsonderdelen <ul style="list-style-type: none"> ○ Micro-economie: beslissingstheorie 6 SP ○ Macro-economie: conjunctuur, innovatie en groei 6 SP ○ Econometrie: tijdreeksanalyse 6 SP • Kiezen voor een major <ul style="list-style-type: none"> ○ Major financiële instellingen en markten ○ Major economisch beleid
<u>TEW:</u> 33 SP optie kiezen 3 SP keuze 9 SP masterproef	<ul style="list-style-type: none"> • Optie corporate finance • Optie accountancy • Optie marketing
<u>HW:</u> 36 SP optie kiezen 9 SP masterproef	<ul style="list-style-type: none"> • Optie management en informatica • Optie fiscaliteit • Optie finance and risicomangement • Optie commercieel beleid • Optie personeel- en organisatiemanagement
<u>Bestuurskunde en publiek management:</u> 35 SP verplicht 10 SP masterproef	<ul style="list-style-type: none"> • Human resource mangement in overheidsorganisaties 5 SP • Financieel management in de publieke sector 5 SP • Publieke strategie en gedrag 5 SP • Publieke governance 4 SP • Vergelijkende bestuurskunde en publiek management 4 SP • Burger en bestuur 4 SP • Onderzoeksmethoden toegepast in publiek management en bestuurskunde 3 SP • Overheidsinformatisering 5 SP

2.5 Universiteit Antwerpen (UAntwerpen)

Net als bij de UGent, is de educatieve master economie aan de Universiteit Antwerpen (UAntwerpen) opgedeeld in studierichtingen: (1) bedrijfskunde, (2) economisch beleid en (3) sociaal-economische wetenschappen. De masterproef bedraagt overall 18 studiepunten, waarvan 9 studiepunten binnen de domeincomponent horen. De opdeling van de overige 36 studiepunten verschilt per richting (*Educatieve master in de economie, z.d.*). De domeincomponent aan de UAntwerpen wordt weergegeven in tabel 7.

Tabel 7: Domeincomponent aan UAntwerpen (*Educatieve master in de economie, z.d.*).

Domeincomponent UAntwerpen	
<p><u>Bedrijfskunde:</u> 9 SP verplicht 9 SP keuze 18 SP major kiezen 9 SP masterproef</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verplichte opleidingsonderdelen <ul style="list-style-type: none"> ○ Ethisch en duurzaam ondernemen 3 SP ○ Strategisch management 6 SP • Kiezen voor een major <ul style="list-style-type: none"> ○ Major accountancy ○ Major data science ○ Major Europees en internationaal ondernemen ○ Major financiering ○ Major marketing ○ Major strategie en organisatie ○ Major transport en logistiek
<p><u>Economisch beleid:</u> 18 SP verplicht 18 SP keuze 9 SP masterproef</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Applied econometrics 6 SP • Macroeconomics 6 SP • Applied welfare economics 6 SP
<p><u>Sociaal-economische wetenschappen:</u> 6 SP verplicht 6 SP keuze 24 SP twee clusters van 12 SP kiezen 9 SP masterproef</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verplichte opleidingsonderdelen <ul style="list-style-type: none"> ○ Seminar socioeconomic analysis 6 SP • Kiezen voor een cluster <ul style="list-style-type: none"> ○ Cluster arbeid en beleid ○ Cluster milieu en beleid ○ Cluster ongelijkheid en beleid ○ Cluster gezondheid en beleid ○ Cluster organisatie en beleid

2.6 *Vergelijking verschillende universiteiten*

Na de bespreking van de vijf universiteiten worden enkele verschillen duidelijk. Het aantal verplichte opleidingsonderdelen binnen de educatieve master is afhankelijk van de universiteit. Zo heeft UHasselt geen verplichte opleidingsonderdelen. Bij de KU Leuven is het afhankelijk van de campus, maar hier verschilt het aantal verplichte studiepunten tussen 18, 27 en 30. Ook bij de VUB zijn er 18 studiepunten verplichte opleidingsonderdelen. Anders dan de vorige universiteiten, gebruiken de UGent en UAntwerpen verschillende afstudeerrichtingen in hun educatieve master. Binnen deze afstudeerrichtingen zijn er soms verplichte opleidingsonderdelen, soms wordt er een optie of major gekozen en zijn daarbinnen de opleidingsonderdelen verplicht, en in andere gevallen zijn er keuze opleidingsonderdelen. Bij het inhoudelijk vergelijken van de opleidingsonderdelen wordt duidelijk dat ze heel erg uit elkaar liggen. De KU Leuven heeft verplichte opleidingsonderdelen afhankelijk van de campus, vermoedelijk gekoppeld aan de vooropleiding op de campus. Aan de UGent en UAntwerpen is het afhankelijk van de studierichting. Hieruit kan een conclusie getrokken worden, namelijk dat er geen *one-size-fits-all* manier is om de domeincomponent van de educatieve master op te stellen. Het doel van deze masterproef is echter om de domeincomponent van de educatieve master economie aan UHasselt af te stemmen op de noden van de modernisering. Dit wordt in het verdere verloop onderzocht.

3. In welke mate beheersen studenten uit de bacheloropleidingen van de faculteit BEW de relevante onderwijsdoelen die leerkrachten economie moeten bereiken bij hun leerlingen?

De studenten die de educatieve master economie aan de universiteit studeren, het verkort of geïntegreerd programma, kunnen nadien lesgeven in het secundair onderwijs. Aangezien ze de richting 'economie' studeren, geven ze les in het wetenschapsdomein economie. Binnen dit domein horen in de tweede graad cesuurdoelen en in de derde graad specifieke eindtermen. Aangezien de cesuurdoelen een voorbereiding zijn op de specifieke eindtermen, wordt alleen op dit laatste gefocust. Deze specifieke eindtermen komen voor in de doorstroomfinaliteit én in de dubbele finaliteit. Ze zijn echter een voorbereiding op een opleiding in het hoger onderwijs. Daarnaast kunnen deze toekomstige leerkrachten lesgeven in de eindtermen 'economie en financiële competenties'. Dit is de basiskennis economie die in elke richting, op elke school moet behandeld worden. Ook op deze eindtermen wordt gefocust. De beroepskwalificaties worden achterwege gelaten, aangezien er op universitair niveau weinig of geen opleidingsonderdelen zijn die deze behandelen.

3.1 Hoe ziet een eindterm eruit?

Alle eindtermen zijn op dezelfde manier opgesteld. Ten eerste is de eindterm expliciet geformuleerd met de kennis, vaardigheden, inzicht of attitudes inbegrepen. Daarnaast moet de eindterm evalueerbaar zijn: men kan vaststellen of de leerling de eindterm effectief behaald heeft. Bovendien wordt er extra informatie gegeven over de onderliggende kennis. Dit bestaat uit vier groepen: feitenkennis, conceptuele kennis, procedurele kennis en metacognitieve kennis. Deze vier groepen hebben een eigen invulling (*Modernisering, z.d.*):

- Feitenkennis: termen en begrippen;
- Conceptuele kennis: begrip en inzicht in classificaties, principes, theorieën en modellen;
- Procedurele kennis: technieken, methoden en algoritmes;
- Meta cognitieve kennis: zelfkennis, kennis over kennis en strategische kennis.

Tot slot wordt de eindterm gekoppeld aan een dimensie: cognitieve, affectieve of psychomotorische dimensie. De cognitieve dimensie wordt bepaald en uitgelegd aan de hand van de taxonomie van Bloom. Hierin worden verwachtingen van leerlingen of doelen die bereikt moeten worden geclassificeerd in zes groepen: onthouden, begrijpen, toepassen, analyseren, evalueren en creëren (Krathwohl, D. R., 2002). In de originele versie waren de categorieën geordend van makkelijk naar moeilijk waarbij een lagere competentie nodig is om een hogere uit te voeren. Tegenwoordig kunnen ze los van elkaar gezien worden (Krathwohl, D. R., 2002). Daarnaast zijn er affectieve en psychomotorische dimensies die beschreven staan in tabel 8.

Tabel 8: Affectieve en psychomotorische dimensie (Modernisering, z.d)

Affectieve dimensie	Psychomotorische dimensie
<ul style="list-style-type: none"> • ergens voor open staan • ergens op reageren • ergens voorkeur voor tonen en ergens belang aan hechten • handelen vanuit een persoonlijk, geïnternaliseerd kader waarin nog conflicten zijn • consistent en authentiek handelen vanuit een geïnternaliseerd en persoonlijk kader 	<ul style="list-style-type: none"> • een vaardigheid observeren en nadoen • een vaardigheid uitvoeren na instructie of uit het geheugen • een vaardigheid zelfstandig uitvoeren • een vaardigheid in een andere vorm toepassen en integreren met andere kennis en vaardigheid • een vaardigheid in combinatie met andere vaardigheden, natuurlijk en automatisch toepassen

3.2 Welke eindtermen zijn er in het secundair onderwijs?

Nu de opstelling van een eindterm bekend is, worden de eindtermen en specifieke eindtermen onderzocht. Ten eerste zijn er eindtermen binnen de sleutelcompetentie 'economie en financiële competenties'. Deze komen voor in de tweede en derde graad, en in de drie finaliteiten. Hierbinnen worden altijd de volgende drie thema's behandeld (*Onderwijsstructuur, z.d.*):

- Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomensverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op korte en lange termijn in te schatten;
- De werking van ondernemingen en organisaties en hun maatschappelijke rol duiden;
- Reflecteren over de werking van de markten en de economie als systeem en de invloed van de overheid hierop duiden binnen de (inter)nationale context.

Binnen de drie finaliteiten wordt een onderscheid gemaakt tussen de hoeveelheid eindtermen. Zo behandelt de arbeidsmarktfinaliteit in de tweede graad één thema en in de derde graad twee. De dubbele finaliteit behandelt in de tweede graad twee thema's en in de derde graad drie. En de doorstroomfinaliteit behandelt in de tweede graad drie thema's en in derde graad twee. Binnen elk thema en binnen elke finaliteit kan het aantal geformuleerde eindtermen verschillen. Een overzicht hiervan kan geraadpleegd worden in bijlagen 7.1 (*Onderwijsstructuur, z.d.*).

Ten tweede zijn er specifieke eindtermen in het wetenschapsdomein 'economie'. Deze zijn opgedeeld in zes groepen waarvan er drie groepen behoren tot de doorstroomfinaliteit en drie groepen tot de dubbele finaliteit. Deze zijn te raadplegen in tabel 9 (*Onderwijsstructuur, z.d.*).

Tabel 9: Groepen van specifieke eindtermen met bijhorende finaliteit (Onderwijsstructuur, z.d.)

Groepen specifieke eindtermen	Finaliteit
1. Algemene economie	1. Doorstroomfinaliteit
2. Pakket uit de algemene economie	2. Dubbele finaliteit
3. Uitgebreide bedrijfswetenschappen en recht	3. Doorstroomfinaliteit
4. Bedrijfswetenschappen en recht	4. Doorstroomfinaliteit
5. Toegepaste bedrijfswetenschappen en recht	5. Dubbele finaliteit
6. Pakket uit de toegepaste bedrijfswetenschappen en recht	6. Dubbele finaliteit

Bij het analyseren van de groepen en bijhorende finaliteiten kan een eerste observatie gedaan worden. De doelen uit de dubbele finaliteit zijn minder uitgebreid dan de doelen uit de doorstroomfinaliteit. Zo heeft de dubbele finaliteit een pakket uit de algemene economie, terwijl de doorstroomfinaliteit het volledige pakket behandelt. Daarnaast heeft de dubbele finaliteit toegepaste bedrijfswetenschappen en recht én een pakket hiervan, terwijl de doorstroomfinaliteit het volledige pakket heeft én een uitbreiding. Een mogelijke reden hiervoor is de 'verplichting' om door te studeren na de doorstroomfinaliteit, terwijl leerlingen uit de dubbele finaliteit ook kunnen gaan werken.

Het verschil tussen de twee finaliteiten wordt ook duidelijk bij het onderzoeken van de specifieke eindtermen. Bij elke eindterm hoort namelijk een cognitieve dimensie en een beheersingsniveau van Bloom. Ondanks dat de hiërarchie niet meer noodzakelijk is, zijn de doelen in dubbele finaliteit 'lager' dan in de doorstroomfinaliteit. Zo beheerst de dubbele finaliteit begrijpen, toepassen en analyseren, maar gaat de doorstroomfinaliteit nog verder tot evalueren en creëren. Een overzicht van deze specifieke eindtermen met bijhorende classificatie kan geraadpleegd worden in bijlagen 7.2

3.3 Testen bij masterstudenten aan universiteit Hasselt

Nadat de eindtermen bepaald zijn, moet getest worden of de studenten aan de faculteit Bedrijfseconomische wetenschappen (BEW) deze eindtermen beheersen. Concreet moet achterhaald worden hoe de kennis is bij studenten uit de faculteit BEW op het einde van hun derde bachelor. Hierna stromen ze namelijk door in de geïntegreerde educatieve master. Aangezien het niet mogelijk is om de studenten op dat exact moment te bevragen, werden in december 2021 de studenten in derde bachelorjaar én eerste masterjaar bevraagd. De combinatie van deze twee levert de juiste informatie. De eindtermen die nog niet voldoende aan bod zijn gekomen, kunnen behandeld worden in de domeincomponent. Specifiek werden de studenten derde bachelor én de masterstudenten van de vier economische opleidingen bevraagd: handelswetenschappen (HW), toegepaste economische wetenschappen (TEW), handelsingenieur (HI) en handelsingenieur in de beleidsinformatica (BI).

Voor het testen van de eindtermen wordt een *survey* gebruikt waarin de studenten zichzelf kunnen beoordelen over hun kennis van de eindtermen. De vragenlijst bestaat uit 42 vragen in totaal. Er bestaan meer eindtermen, maar enkele staan in verschillende thema's of worden herhaald. Het is echter niet nodig om deze dubbel te testen. Daardoor worden er slechts 16 vragen getest voor de eindtermen 'economische en financiële competenties', 13 vragen voor de specifieke eindtermen 'algemene economie' en 13 vragen voor de specifieke eindtermen 'bedrijfswetenschappen en recht'.

De vragen van de *survey* kunnen geraadpleegd worden in bijlagen 7.3. De vragenlijst wordt opgedeeld in drie grote onderdelen: eindtermen 'economische en financiële competenties' (EFC), specifieke eindtermen 'algemene economie' (SE_AE) en specifieke eindtermen 'bedrijfswetenschappen en recht' (SE_BR). In het verder verloop van de masterproef worden deze afkortingen gebruikt, samen met Q voor *question*. Zo is bijvoorbeeld SE_AE_Q5 de vijfde vraag uit het onderdeel algemene economie van de specifieke eindtermen.

Elk vraag is opgesteld op de volgende manier: 'Hoe goed schat je jezelf in in ...' Hierna volgen de eindtermen, met indien nodig een kleine uitleg ter verduidelijking. De studenten kunnen zichzelf beoordelen op een *Likert*-schaal van 1 = 'heel slecht' tot 7 = 'heel goed'. De keuze van een 7-punt schaal is bewust. In theorie kunnen respondenten bij een bredere schaal een betere keuze maken. Doordat er meer opties zijn, kan men een exacter antwoord geven in plaats van een optie aan te duiden die 'het dichtste bij ligt' (Joshi, A., Kale, S., Chandel, S., & Pal, D. K.; 2015).

3.4 Resultaten survey bij studenten uit de faculteit BEW aan universiteit Hasselt

Bij het afnemen hebben 167 respondenten de *survey* ingevuld, maar er zaten ook enkele *missing values* bij, waarvan 22 bij SE_AE en 28 bij SE_BR. Het al dan niet weglaten van de *missing values* bleek geen invloed te hebben op de testresultaten. Daarnaast zijn alle eindtermen evenwaardig, dus moeten ook alle eindtermen door dezelfde groep personen onderzocht worden. Op basis hiervan wordt besloten dat de 28 *missing values* weggelaten worden in de dataset. Hierdoor zijn er slechts 139 respondenten. De bevroegde respondenten per opleiding, alsook het aantal studenten ingeschreven per opleiding, worden beschreven in tabel 10. Daarnaast wordt ook een responsgraad berekend. Dit is het percentage van de populatie dat bevroegd wordt in de enquête. In dit geval is dat het aantal studenten uit de opleiding dat effectief de enquête heeft ingevuld. Hoewel de responsgraad overal boven 15% ligt, wordt ook de foutmarge berekend op basis van de populatie en het aantal bevroegde studenten per opleiding. Hieruit blijkt dat de foutmarge tussen 10% en 27% ligt (*Steekproefcalculator*, z.d.). Dit betekent dat het resultaat uit de *survey* met een kanttekening wordt onderzocht. Het is namelijk mogelijk dat het resultaat in werkelijkheid tussen de 10% en 27% hoger of lager kan liggen.

Tabel 10: Statistieken bevroeging studenten faculteit BEW

	HW	TEW	HI	BI
aantal bevroegde studenten per opleiding	75	40	13	11
aantal studenten ingeschreven per opleiding	347	169	82	51
responsgraad per opleiding	21,61%	23,67%	15,85%	21,57%
foutmarge	10,03%	13,58%	25,09%	26,43%

Op de uiteindelijke data wordt een eerste test uitgevoerd om te kijken of de data normaal verdeeld is. Dit wordt gedaan via een *test of normality* via de functie *explore*. Wanneer dit op elke individuele vraag wordt uitgevoerd, resulteert dit steeds in een waarde kleiner dan 0,001, wat duidt op een niet-normale verdeling. Wanneer dit wordt vergeleken met de opleiding, zijn enkele vragen normaal verdeeld in enkele opleidingen met een waarde groter dan 0,05. Maar, aangezien dit slechts sporadisch voorkomt, wordt de dataset als niet normaal verdeeld beschouwd. De significante waarden van elke vraag in combinatie met de opleidingen kunnen geraadpleegd worden in bijlagen 7.4. Een volgende stap is om te onderzoeken of de vier opleidingen onderling van elkaar verschillen. Dit wordt onderzocht voor elke vraag apart via de *Kruskal-Wallis* test. Bij de meeste vragen resulteerde dit in een significantieniveau groter dan 0,05, waardoor verondersteld wordt dat de vier opleidingen voor die specifieke vraag onderling niet verschillen. Bij vier vragen was dit echter niet het geval, en worden de vier opleidingen apart onderzocht. De vragen waarbij dit het geval is zijn beschreven in tabel 11:

Tabel 11: Vragen waarbij de resultaten verschillen tussen de opleidingen

Vraag	Significantie
EFC_Q2: Hoe goed schat je jezelf in in het onderzoeken van elementen van het arbeidsrecht aan de hand van een concrete arbeidsovereenkomst?	0,033
EFC_Q5: Hoe goed schat je jezelf in in het vergelijken van spaar- en beleggingsvormen op het vlak van risico, beschikbaarheid en rendement?	0,039
SE_BR_Q1: Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van de keuze voor een ondernemingsvorm?	0,001
SE_BR_Q5: Hoe goed schat je jezelf in in het onderzoeken van het belang van logistiek en supply chain management als onderdeel van het bedrijfsbeleid?	0,001

Een volgende stap is voor elke vraag een betrouwbaarheidsinterval op te stellen van het gemiddelde. Als $3,5/7$ hierin ligt, kan met 95% betrouwbaarheid gezegd worden dat $3,5/7$ een mogelijk antwoord is voor die vraag. In dat geval voldoen de studenten niet aan deze bijhorende eindterm. Wanneer het betrouwbaarheidsinterval hoger is dan $3,5/7$, kan met 95% betrouwbaarheid gezegd worden dat de studenten voldoende scoren op deze vraag. Aangezien voor het merendeel van de vragen de groepen onderling niet verschillen, wordt het interval opgesteld voor het gemiddelde van de vraag over de groepen heen. Bij bovenstaande vier vragen waar de groepen wel verschillen, wordt een interval opgesteld per opleiding. Daardoor wordt duidelijk waar het verschil juist ligt en of er opleidingen zijn die op die specifieke vraag beter of minder goed presteren dan andere. In tabel 12 zijn alle vragen met bijhorende intervallen opgelijst, alsook de intervallen met een lage score aangeduid in het rood. Als er vier intervallen zijn, gaat het eerste interval over de richting HW, het tweede over de richting TEW, het derde over de richting HI en het vierde over de richting BI.

Tabel 12: Vragen met betrouwbaarheidsintervallen

Vragen EFC	Intervallen	Vragen SE_AE	Intervallen	Vragen SE_BR	Intervallen
EFC_Q1	[3,39 ; 3,79]	SE_AE_Q1	[4,45 ; 4,88]	SE_BR_Q1	[4,56 ; 5,12] [3,62 ; 4,48] [3,02 ; 4,52] [2,28 ; 4,63]
EFC_Q2	[3,78 ; 4,43] [3,24 ; 4,07] [2,69 ; 3,75] [2,88 ; 4,19]	SE_AE_Q2	[4,30 ; 3,72]	SE_BR_Q2	[4,17 ; 4,62]
EFC_Q3	[3,22 ; 3,65]	SE_AE_Q3	[4,35 ; 4,78]	SE_BR_Q3	[3,57 ; 4,05]
EFC_Q4	[3,13 ; 3,53]	SE_AE_Q4	[4,10 ; 4,53]	SE_BR_Q4	[4,55 ; 5,00]
EFC_Q5	[3,56 ; 4,16] [3,97 ; 4,81] [4,02 ; 5,21] [3,81 ; 5,52]	SE_AE_Q5	[3,76 ; 4,23]	SE_BR_Q5	[4,66 ; 5,23] [3,46 ; 4,29] [4,02 ; 5,52] [2,83 ; 5,72]
EFC_Q6	[4,17 ; 4,56]	SE_AE_Q6	[3,60 ; 4,11]	SE_BR_Q6	[4,00 ; 4,46]
EFC_Q7	[3,35 ; 3,78]	SE_AE_Q7	[4,46 ; 4,92]	SE_BR_Q7	[4,10 ; 4,54]
EFC_Q8	[3,15 ; 3,56]	SE_AE_Q8	[4,27 ; 4,72]	SE_BR_Q8	[4,21 ; 4,67]
EFC_Q9	[3,40 ; 3,91]	SE_AE_Q9	[3,99 ; 4,41]	SE_BR_Q9	[4,05 ; 4,52]
EFC_Q10	[3,72 ; 4,20]	SE_AE_Q10	[4,55 ; 4,97]	SE_BR_Q10	[4,11 ; 4,59]
EFC_Q11	[4,71 ; 5,16]	SE_AE_Q11	[4,18 ; 4,66]	SE_BR_Q11	[4,28 ; 4,67]
EFC_Q12	[4,38 ; 4,80]	SE_AE_Q12	[4,23 ; 4,70]	SE_BR_Q12	[3,99 ; 4,47]
EFC_Q13	[4,19 ; 4,57]	SE_AE_Q13	[3,96 ; 4,40]	SE_BR_Q13	[3,55 ; 4,02]
EFC_Q14	[3,79 ; 4,18]				
EFC_Q15	[4,21 ; 4,62]				
EFC_Q16	[3,97 ; 4,39]				

Uit bovenstaande intervallen wordt duidelijk dat de studenten in alle opleidingen van de faculteit BEW het juiste niveau niet behalen voor vragen EFC_Q1, EFC_Q3, EFC_Q4, EFC_Q7, EFC_Q8 en EFC_Q9. Bij vraag EFC_Q2 behalen de opleidingen TEW, HI en BI de norm niet. Bij vraag SE_BR_Q1 behalen HI en BI de norm niet. En tot slot scoren TEW en BI te laag bij vraag SE_BR_Q5. Bijgevolg worden deze vragen, en deze bijhorende eindtermen onderzocht voor het curriculum. De codes komen overeen met de volgende vragen uit de *survey* beschreven in tabel 13.

Tabel 13: Eindtermen met een te lage score

Vraag	Resultaat
EFC_Q1: Hoe goed schat je jezelf in in het toelichten van juridische en financieel-economische gevolgen van meerderjarigheid?	overall lage score
EFC_Q2: Hoe goed schat je jezelf in in het onderzoeken van elementen van het arbeidsrecht aan de hand van een concrete arbeidsovereenkomst?	lage score in richting TEW, HI en BI
EFC_Q3: Hoe goed schat je jezelf in in het ontleden van elementen van het huurrecht aan de hand van een concrete huurovereenkomst?	overall lage score
EFC_Q4: Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van een schadegeval in functie van een schadeaangifte bij de verzekeringsmaatschappij?	overall lage score
EFC_Q7: Hoe goed schat je jezelf in in het toelichten van de financiering van de aankoop van een onroerend goed met inbegrip van eenmalige kosten en terugkerende kosten?	overall lage score
EFC_Q8: Hoe goed schat je jezelf in in het toelichten van aspecten van een hypothecaire lening?	overall lage score
EFC_Q9: Hoe goed schat je jezelf in in het opstellen van een gezinsbudget?	overall lage score
SE_BR_Q1: Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van de keuze voor een ondernemingsvorm?	lage score in richting HI en BI
SE_BR_Q5: Hoe goed schat je jezelf in in het onderzoeken van het belang van logistiek en supply chain management als onderdeel van het bedrijfsbeleid?	lage score in richting TEW en BI

4. Welke opleidingsonderdelen moeten worden geïmplementeerd in de educatieve master economie?

4.1 Opleiding specifieke leerresultaten

Binnen elke opleiding zijn er domein specifieke leerresultaten (DLR) opgesteld. Deze beschrijven de onderwijskwalificatie en daarmee ook de competenties die elke student binnen een bepaalde opleiding dient te verwerven (*DLR, z.d.*). Ze worden opgesteld voor bijvoorbeeld een opleiding handelingenieur, maar ook voor de educatieve master in de economie. De essentie van een opleiding wordt bepaald. Voor de educatieve master economie zijn de volgende DLR opgesteld:

- De educatieve master in de economie heeft een brede kennis van en inzicht in het domein van de economie, en/of één of meerdere deeldomeinen aansluitend bij de gekozen vakdidactiek(en), en een gespecialiseerde kennis van en inzicht in één of meerdere deeldomeinen en kan die integreren en herformuleren;
- De educatieve master in de economie is in staat om een volledige onderzoekscyclus te doorlopen binnen een domein van de economie;
- De educatieve master in de economie reflecteert kritisch en genuanceerd over wetenschappelijke ontwikkelingen in het domein van de economische wetenschappen, inclusief ethische aspecten, kan hierover een onderbouwd standpunt ontwikkelen en passend communiceren.

De DLR zijn opgesteld in Vlaanderen en dienen door elke opleiding gehanteerd te worden. Dit kunnen de universiteiten concretiseren op hun eigen manier en hierbij hun eigen krachten naar voor brengen (*OLR, z.d.*). Ze zetten de DLR om in opleiding specifieke leerresultaten (OLR). Voor de educatieve master economie zijn recent de volgende OLR opgesteld:

- De educatieve master kan managementvragen, strategische beleidsvraagstukken of bedrijfseconomische problemen beantwoorden met behulp van conceptuele, bedrijfseconomische denkkaders of vanuit een praktijkgericht perspectief m.b.t. de functionele managementdomeinen;
- De educatieve master in de economie toont zelfstandigheid bij en rapporteert over het uitvoeren van een literatuurstudie, het opstellen van een onderzoeksplan, het implementeren van wetenschappelijke onderzoeksmethoden en het analyseren, interpreteren en evalueren van onderzoeksresultaten binnen de bedrijfseconomische wetenschappen;
- De educatieve master in de economie volgt actief evoluties op in de bedrijfseconomische wetenschappen en praktijken en reflecteert hierover vanuit een ethisch en duurzaamheidsperspectief.

De bovenstaande DLR en OLR zijn gepresenteerd aan drie OMT-voorzitters van de faculteit BEW. Er kwam positief advies over het vertalen van de DLR in OLR. Het is belangrijk dat deze doelstellingen bereikt worden in de educatieve master, en dus mogelijks in de nieuwe domeincomponent.

4.2 *Indeling domeincomponent educatieve master economie*

Voor de invulling van de domeincomponent is er een presentatie gehouden voor drie OMT-voorzitters: Prof. dr. Nadine Lybaert is de OMT-voorzitter van de opleiding handelswetenschappen, Prof. dr. Wim Marneffe is de OMT-voorzitter van de opleiding toegepaste economische wetenschappen, en Prof. dr. Katrien Ramaekers is OMT-voorzitter van de opleiding handelsingenieur in de beleidsinformatica. Er werd besproken op welke manier de domeincomponent het beste ingevuld kan worden en er werd heel snel gewerkt richting een methode van clusters met economische thema's. De student dient uit elke cluster 6 studiepunten te selecteren om zich zo in elk thema te verdiepen. Het gaat om de volgende clusters: **(1)** accountancy en finance, **(2)** ondernemen en management, **(3)** logistiek, **(4)** marketing, **(5)** economie en **(6)** duurzaamheid. De cluster accountancy en finance is gekozen om de financiële geletterdheid te vergroten. Hiermee zullen eindtermen EFC_Q7 en EFC_Q8 met betrekking tot de financiering van een onroerend goed, en aspecten van een hypothecaire lening behandeld worden. De cluster ondernemen en management wordt aangeboden om specifieke eindterm SE_BR_Q1 te behandelen, namelijk het analyseren van een ondernemingsvorm. De cluster logistiek is gekozen om specifieke eindterm SE_BR_Q5 te behandelen met als thema logistiek en supply chain management. Daarnaast worden in alle clusters opleidingsonderdelen aangeboden die de eerste OLR zullen tegemoetkomen. De tweede OLR zal behaald worden door het uitwerken van een masterproef. De derde OLR inzake duurzaamheid wordt behandeld in de cluster duurzaamheid. Aanvullend wordt er een zevende cluster **(7)** wiskunde aangeboden. Studenten uit de richtingen HW en TEW behandelen minder opleidingsonderdelen wiskunde in hun curriculum, waardoor zij geen automatische toegang hebben tot de vakdidactiek wiskunde. Door de cluster wiskunde te kiezen kunnen ze extra domeinkennis opdoen. De studenten die hiervoor kiezen hoeven dan geen opleidingsonderdelen uit de clusters marketing en economie op te nemen. Naast de masterproef die voor 9 studiepunten meetelt in de domeincomponent, zijn zo de 45 studiepunten binnen de domeincomponent bepaald.

Voor de inhoud van deze clusters is een eerste opzet gemaakt, maar deze moet gecontroleerd worden door professoren in het vakgebied of vakgroep. De gekozen opleidingsonderdelen moeten namelijk door elke student opgenomen kunnen worden, ongeacht de economische vooropleiding in de bachelor. Daarnaast behandelen enkele opleidingsonderdelen uit de master dezelfde leerstof als uit de bachelor van een andere richting. De keuze zal zo gemaakt worden dat de student niet te veel herhaling zal zien in de domeincomponent. Voor de cluster wiskunde is meneer Michiel Vandenbempt gecontacteerd, studieloopbaanbegeleider van de educatieve master. Hij is een definitieve lijst van opleidingsonderdelen wiskunde aan het maken binnen de vier richtingen in de faculteit BEW. Op basis hiervan zal duidelijk worden welke opleidingsonderdelen uit de richtingen HI en BI interessant kunnen zijn voor studenten HW en TEW. Een eerste invulling van de domeincomponent is in tabel 14 beschreven, alsook een suggestie wie dit kunnen controleren.

Tabel 14: Clusters in domeincomponent UHasselt

Cluster	Opleidingsonderdelen	Professor/stafmedewerker
Cluster accountancy en finance	<ul style="list-style-type: none"> • risicomangement en interne beheersing • entrepreneurial finance • afgeleide financiële activa • boekhoud- en jaarrekeningenrecht 	Prof. dr. Tensie Steijvers Prof. dr. Maarten Corten
Cluster ondernemen en management	<ul style="list-style-type: none"> • change management • ondernemen en ondernemingsplanning • ondernemerschap • sociaal ondernemerschap 	Prof. dr. Pieter Vandekerckhof Prof. dr. Jelle Schepers
Cluster logistiek	<ul style="list-style-type: none"> • supply chain strategy • supply chain relations • transport management 	Prof. dr. Katrien Ramaekers Prof. dr. An Caris
Cluster marketing	<ul style="list-style-type: none"> • consumentengedrag • customer experience management • consumentengedrag • digitale marketing 	Prof. dr. Lieve Douche Prof. dr. Sara Leroi-Werelds
Cluster economie	<ul style="list-style-type: none"> • geschiedenis van het economisch denken • cost-benefit analysis • fiscaal en sociaal recht 	Prof. dr. Tom Kuppens Prof. dr. Samantha Bielen
Cluster duurzaamheid	<ul style="list-style-type: none"> • duurzaamheidsanalyse • duurzame logistiek • milieubeleid • sustainable innovation (= <i>sustainable entrepreneurship</i>) • globalization and sustainable development 	Prof. dr. Tom Kuppens
Cluster wiskunde	<ul style="list-style-type: none"> • hogere wiskunde 1 • hogere wiskunde 2 	Michiel Vandenbempt

5. Conclusie

Uit de *benchmark* van de domeincomponent in Vlaamse universiteiten werd duidelijk dat er niet één juiste manier is om deze op te stellen. Twee universiteiten gebruiken afstudeerrichtingen, verschillende universiteiten werken met majors of clusters die studenten kunnen kiezen. Er zijn keuze opleidingsonderdelen, verplichte opleidingsonderdelen en de masterproef verschilt mogelijks van grootte. De VUB en KU Leuven bieden extra opleidingsonderdelen aan voor de studenten die een extra vakdidactiek wiskunde of informatica opnemen. UHasselt gaat er nu ook voor kiezen om te werken met zes clusters, maar in plaats van één of twee clusters te kiezen, selecteren de studenten uit elke cluster 6 studiepunten. Daarnaast zal er ook een optie zijn om extra wiskunde op te nemen in plaats van de cluster marketing en economie. De masterproef in de geïntegreerde educatieve master zal uit 18 studiepunten bestaan, waarvan 9 studiepunten meetellen in de domeincomponent.

De resultaten van de *survey* gaven aan dat er verschillende eindtermen nog te weinig aan bod kwamen in de educatieve master. Verschillende van deze eindtermen zijn praktijkgericht en komen daardoor niet aan bod in opleidingsonderdelen op universitair niveau. Dit zal daardoor ook niet specifiek aan bod komen in de domeincomponent. De overige thema's waar te laag werd gescoord, werden wel ingebouwd in de clusters accountancy en finance, ondernemen en management, en logistiek. Doordat elke student 6 studiepunten uit deze clusters moet opnemen, kunnen ze zich in elk thema verdiepen.

Tot slot zijn de DLR onderzocht en de bijhorende OLR beoordeeld. De OMT-voorzitters van economische opleidingen gaven positieve feedback. De OLR van de educatieve master economie worden ook nagestreefd in de domeincomponent. Zo wordt de eerste OLR behaald in de opleidingsonderdelen uit de clusters, de tweede wordt behaald in de masterproef en de derde wordt behaald in de specifieke cluster duurzaamheid.

5.1 Beperkingen huidig onderzoek

Na de resultaten moeten enkele belangrijke kanttekeningen gemaakt worden in verband met de populatie en steekproef. Ten eerste is er een vrij grote foutmarge bij het afnemen van de *survey* bij de studenten in de faculteit BEW, namelijk tussen 10% en 27%. Hierdoor kan er wel een uitspraak gedaan worden, maar is deze niet volledig betrouwbaar. Het is namelijk mogelijk dat de werkelijke resultaten uit de *survey* hoger of lager zouden liggen als de volledige populatie bevroegd werd. Aangezien de resultaten logisch waren in verband met het curriculum van de bijhorende opleidingen, kan echter gesteld worden dat de conclusies terecht waren. Daarnaast zijn de cijfers gebaseerd op de feitelijke inschrijvingen per opleiding. Het is mogelijk dat studenten zowel opleidingsonderdelen opnemen in derde bachelor, als eerste master. Indien dit het geval is, worden deze dubbel geteld. De precieze cijfers van studenten worden niet gedeeld met derden, dus er kan geen exacte uitspraak gedaan worden. Maar indien er studenten dubbel geteld worden, zou de werkelijke responsgraad hoger liggen en de werkelijke foutmarge lager.

Ten tweede is de timing van het onderzoek niet ideaal. Bij een ideaal scenario zouden alle studenten in de faculteit BEW die afstuderen na hun derde bachelor op dat moment bevroegd worden in juni of september. De timing van het onderzoek liet dit helaas niet toe. De studenten uit derde bachelor én eerste master zijn bevroegd in december. Dit betekent dat de studenten uit derde bachelor nog niet alle lessen van het academiejaar doorlopen hadden, en dat de studenten uit eerste master reeds les hebben gehad in de master die niet mag meegerekend worden in de resultaten. Een combinatie van de twee academiejaren was nodig bij het afnemen van de *survey*. De populatie zou perfect zijn als alle studenten een modeltraject volgen en in derde bachelor volledig afstuderen, zonder opleidingsonderdelen te moeten meenemen naar een volgend academiejaar. Als ze op dat moment bevroegd worden, zouden ze enkel de kennis en ervaring bezitten van de bacheloropleiding uit de faculteit BEW, en nog niet uit de master.

Ten derde ligt er een gemiste opportuniteit bij het afnemen van de *survey* in masteropleidingen. Wanneer het mogelijk zou zijn om de studenten te bevroegen naar hun kennis voor aanvang van de economische masteropleiding, maar ook erna, kon duidelijk worden voor welke eindtermen hun kennis gegroeid is. Dit zou kunnen aanduiden dat een opleidingsonderdeel hiervoor gezorgd heeft, en dan zou dit opleidingsonderdeel geschikt zijn voor de domeincomponent van de educatieve master economie. Maar, om dit te doen, zouden de studenten op de juiste momenten bevroegd moeten worden, én zouden de masteropleidingen en studierichtingen voldoende groot moeten zijn om een betrouwbare uitspraak te kunnen doen. Met de cijfers van de huidige ingeschreven studenten, alsook het aantal studenten die de *survey* ingevuld hebben, was dat bij dit onderzoek niet het geval.

Ook is de indeling van de domeincomponent besproken met drie OMT-voorzitters van de faculteit BEW. De vierde OMT-voorzitter van de opleiding handelsingenieur, Prof. dr. Benoit Depaire, heeft zich hiervoor geëxcuseerd. De overige aanwezigen waren het eens met de nieuwe samenstelling van de domeincomponent, waarin ook de belangrijkste eindtermen aanwezig zijn. Het is mogelijk dat het gesprek anders gelopen zou zijn als alle OMT-voorzitters aanwezig waren. De keuze van de opleidingsonderdelen opgenomen in de clusters lag uiteindelijk niet bij hun, maar zal gecontroleerd worden door professoren uit het vakgebied. Dit zal op een later moment gebeuren.

Aanvullend op het gesprek met de OMT-voorzitters kan er nog een kanttekening gemaakt worden. De OMT-voorzitter van de richting BI, Prof. dr. Katrien Ramaekers, was aanwezig tijdens de presentatie van de resultaten van de *survey* en was verbaasd over de resultaten met betrekking tot logistiek en supply chain management. Volgens de *survey* scoren de studenten uit de richting HI voldoende, maar de studenten uit de richting BI niet. Dit komt doordat de studenten uit de richting HI het opleidingsonderdeel 'supply chain logistics' al gevolgd hebben in tweede bachelor, maar de studenten uit de richting BI dit pas krijgen in derde bachelor, in het tweede semester. Aangezien de *survey* is afgenomen in het eerste semester, hadden de studenten uit de richting BI dit opleidingsonderdeel nog niet gehad. Dit zou betekenen dat op het einde van derde bachelor de studenten uit zowel de richting HI als BI voldoende logistiek hebben gehad.

Tot slot wordt er slechts één stap doorlopen in het geïntegreerd cursusontwerp. Door de eindtermen te bevragen bij de studenten, werden de gewenste resultaten bepaald. Het is echter niet mogelijk om voor alle eindtermen met een lage score een opleidingsonderdeel in de domeincomponent te voorzien. Enerzijds komt dit door het universitair niveau, maar anderzijds worden enkel opleidingsonderdelen uit de faculteit BEW geselecteerd voor de domeincomponent. Indien het wel mogelijk zou zijn om zelf opleidingsonderdelen te ontwerpen met beoordeling, leeractiviteiten en instructie, zouden meer eindtermen geïntegreerd kunnen worden.

5.2 Aanbevelingen verder onderzoek

Indien dit onderzoek in de toekomst herhaald zou worden, zijn er enkele adviezen. In de mate van het mogelijke, zou het beter zijn om het onderzoek uit te voeren aan het einde van derde bachelor. Idealiter zouden dit alleen studenten zijn met een modeltraject, maar dit is moeilijk uit te voeren in de praktijk. Daarnaast zouden de studenten die aan de geïntegreerde educatieve master beginnen de vragenlijst kunnen invullen, en op het einde hiervan nog een keer. Als hieruit blijkt dat de studenten na de geïntegreerde master op meer eindtermen voldoende scoren, dan is de domeincomponent op een juiste manier opgesteld.

Tot slot kunnen leerkrachten in het secundair onderwijs bevroegd worden met feedback op de domeincomponent. Dit kan aan de hand van een presentatie en interviews. Zij weten met hun praktijkervaring welke kennis belangrijk is in het secundair onderwijs, en welke kennis mogelijks niet genoeg aan bod komt in een academische bachelor- of masteropleiding. Als zij aangeven dat er nog zaken missen, kunnen die in de domeincomponent zeker aan bod komen.

6. Bronnenlijst

8 educatieve masteropleidingen economie (z.d.). Ugent. Geraadpleegd op 26 september 2021, van <https://www.ugent.be/pp/nl/opleidingen/educatieve-master/8educatievemasteropleidingen/economie.htm>

Decreet betreffende de uitbouw van de graduaatsopleidingen binnen de hogescholen en de versterking van de lerarenopleidingen binnen de hogescholen en universiteiten (1). (2018, 16 juli). Vlaamse overheid. Geraadpleegd op 29 november 2021 van <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/api2.pl?lg=nl&pd=2018-07-16&numac=2018012999>

DLR (z.d.). Nvao. Geraadpleegd op 28 februari 2022, van <https://www.nvao.net/nl/dlr-vlaanderen>

Educatieve master (z.d.). VUB. Geraadpleegd op 26 september 2021, van <https://www.vub.be/opleiding/educatieve-master#master>

Educatieve master in de economie (z.d.) Uantwerpen. Geraadpleegd op 26 september 2021, van <https://www.uantwerpen.be/nl/studeren/aanbod/alle-opleidingen/educatieve-master/na-een-bachelor/economie/>

Howard, J. (2007). Curriculum development.

Joshi, A., Kale, S., Chandel, S., & Pal, D. K. (2015). Likert scale: Explored and explained. *Current Journal of Applied Science and Technology*, 396-403.

Krathwohl, D. R. (2002). A revision of bloom's taxonomy: An overview. *Theory into Practice*, 41(4), 212-218. doi:10.1207/s15430421tip4104_2

Leerplannen en didactisch cahiers GO! (2021, 30 augustus). GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. [PowerPoint-slides]

Modernisering (z.d.). Onderwijsdoelen. Geraadpleegd op 21 september 2021, van <https://onderwijsdoelen.be/modernisering>

OLR (z.d.). KU Leuven. Geraadpleegd op 28 februari 2022, van <https://www.kuleuven.be/onderwijs/onderwijslexicon/onderwijslexicon-d/domeinspecifieke-en-opleidingsspecifieke-leerresultaten-dlr-olr>

Onderwijsstructuur (z.d.). Onderwijsdoelen. Geraadpleegd op 18 februari 2022, van https://onderwijsdoelen.be/modernisatie?onderwijsstructuur=SO_3DE_GRAAD

Opleidingen (z.d.) Onderwijsaanbod KULeuven. Geraadpleegd op 26 september 2021, van <https://onderwijsaanbod.kuleuven.be/opleidingen/n/#bl=4;32&f=-1,-1,-1,-1>

Steekproefcalculator (z.d.). Checkmarket. Geraadpleegd op 21 april 2022, van <https://nl.checkmarket.com/steekproefcalculator/>

Studiegids (z.d.). UHasselt. Geraadpleegd op 26 september 2021, van <https://www.uhasselt.be/Studiegids>

Uitgangspunten (z.d.). Onderwijsdoelen. Geraadpleegd op 18 februari 2022, van <https://www.onderwijsdoelen.be/uitgangspunten/4798>

Verkorte educatieve master (z.d.). VUB. Geraadpleegd op 26 september 2021, van <https://www.vub.be/opleiding/verkorte-educatieve-master#programma's>

Verkorte educatieve master in de economie (z.d.). Uantwerpen. Geraadpleegd op 26 september 2021, van <https://www.uantwerpen.be/nl/studeren/aanbod/alle-opleidingen/educatieve-master/na-een-master/economie/>

Waarom moderniseren (z.d.). Onderwijs Vlaanderen. Gedraagdpleegd op 21 september 2021, van <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/waarom-moderniseren>

7. Bijlagen

7.1 Eindtermen – economische en financiële competenties

7.1.1 Tweede graad

7.1.1.1 Doorstroomfinaliteit

Tabel 15: Eindtermen EFC tweede graad - doorstroomfinaliteit

Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomensverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op korte en lange termijn in te schatten.	Dimensie
1.1 De leerlingen onderzoeken elementen van het arbeidsrecht aan de hand van een concrete arbeidsovereenkomst.	Cognitief: analyseren
1.2 De leerlingen analyseren de totale kost van aankopen inclusief eenmalige kosten, terugkerende kosten en financieringskosten.	
1.3 De leerlingen maken budgettaire keuzes bij aankopen in functie van een persoonlijk budget en rekening houdend met een gezinsbudget. EXTRA DIMENSIE – affectief: voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...	Cognitief: evalueren
1.4 De leerlingen analyseren een schadegeval in functie van een schadeaangifte bij de verzekeringsmaatschappij.	Cognitief: analyseren
De werking van ondernemingen en organisaties en hun maatschappelijke rol duiden.	Dimensie
1.5 De leerlingen verklaren de impact van actuele ontwikkelingen op beslissingen van ondernemingen en organisaties.	Cognitief: begrijpen
Reflecteren over de werking van de markten en de economie als systeem en de invloed van de overheid hierop duiden binnen de (inter)nationale context.	Dimensie
1.6 De leerlingen verklaren de invloed van de markt en van overheidsbeslissingen op de prijsvorming van courante consumptiegoederen.	Cognitief: begrijpen
1.7 De leerlingen beschrijven gevolgen van actuele ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en actuele ontwikkelingen in de sociale zekerheid.	

7.1.1.2 Arbeidsmarktfinaliteit

Tabel 16: Eindtermen EFC tweede graad – arbeidsmarktfinaliteit

Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomensverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op korte en lange termijn in te schatten.	Dimensie
1.1 De leerlingen bespreken elementen van het arbeidsrecht aan de hand van een concrete studentenovereenkomst.	Cognitief: begrijpen
1.2 De leerlingen lichten de elementen van de totale kost van aankopen met inbegrip van bijkomende kosten toe.	
1.3 De leerlingen maken budgettaire keuzes bij aankopen in functie van een persoonlijk budget en rekening houdend met een gezinsbudget. EXTRA DIMENSIE – affectief: voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...	Cognitief: evalueren
1.4 De leerlingen bespreken elementen van een schadegeval aan de hand van een schadeaanpak bij de verzekeringsmaatschappij.	Cognitief: begrijpen

7.1.1.3 Dubbele finaliteit

Tabel 17: Eindtermen EFC tweede graad – dubbele finaliteit

Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomensverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op korte en lange termijn in te schatten.	Dimensie
1.1 De leerlingen bespreken elementen van het arbeidsrecht aan de hand van een concrete studentenovereenkomst.	Cognitief: begrijpen
1.2 De leerlingen analyseren de totale kost van aankopen inclusief eenmalige kosten, terugkerende kosten en financieringskosten.	Cognitief: analyseren
1.3 De leerlingen maken budgettaire keuzes bij aankopen in functie van een persoonlijk budget en rekening houdend met een gezinsbudget. EXTRA DIMENSIE – affectief: voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...	Cognitief: evalueren
1.4 De leerlingen bespreken een schadegeval in functie van een schadeaanpak bij de verzekeringsmaatschappij.	Cognitief: begrijpen
Reflecteren over de werking van de markten en de economie als systeem en de invloed van de overheid hierop duiden binnen de (inter)nationale context.	Dimensie
1.5 De leerlingen illustreren de invloed van vraag en aanbod op de prijsvorming van courante consumptiegoederen.	Cognitief: begrijpen

7.1.2 Derde graad

7.1.2.1 Doorstroomfinaliteit

Tabel 18: Eindtermen EFC derde graad - doorstroomfinaliteit

Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomensverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op korte en lange termijn in te schatten.	Dimensie
1.1 De leerlingen ontlede elementen van het huurrecht aan de hand van een concrete huurovereenkomst.	Cognitief: analyseren
1.2 De leerlingen lichten de financiering van de aankoop van een onroerend goed toe met inbegrip van eenmalige kosten en terugkerende kosten.	Cognitief: begrijpen
1.3 De leerlingen stellen een gezinsbudget op. EXTRA DIMENSIE – affectief: handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten.	Cognitief: creëren
1.4 De leerlingen vergelijken spaar- en beleggingsvormen op het vlak van risico, beschikbaarheid en rendement.	Cognitief: analyseren
1.5 De leerlingen lichten juridische en financieel-economische gevolgen van meerderjarigheid toe.	Cognitief: begrijpen
De werking van ondernemingen en organisaties en hun maatschappelijke rol duiden.	Dimensie
1.6 De leerlingen analyseren hoe ondernemingen en organisaties kunnen bijdragen tot de maatschappij.	Cognitief: analyseren

7.1.2.2 Arbeidsmarktfinaliteit

Tabel 19: Eindtermen EFC derde graad – arbeidsmarktfinaliteit

Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomensverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op korte en lange termijn in te schatten.	Dimensie
1.1 De leerlingen bespreken elementen van het arbeidsrecht aan de hand van een concrete arbeidsovereenkomst.	Cognitief: begrijpen
1.2 De leerlingen bespreken elementen van het huurrecht aan de hand van een concrete huurovereenkomst.	
1.3 De leerlingen lichten aspecten van een hypothecaire lening toe.	
1.4 De leerlingen stellen een gezinsbudget op met behulp van een aangereikt sjabloon.	Cognitief: creëren
1.5 De leerlingen lichten risico's van spaar- en beleggingsvormen toe.	Cognitief: begrijpen
1.6 De leerlingen lichten juridische en financieel-economische gevolgen van meerderjarigheid toe.	

De werking van ondernemingen en organisaties en hun maatschappelijke rol duiden.	Dimensie
1.7 De leerlingen lichten toe waarom een onderneming of een initiatief opstarten een goede voorbereiding vereist.	Cognitief: begrijpen

Reflecteren over de werking van de markten en de economie als systeem en de invloed van de overheid hierop duiden binnen de (inter)nationale context.	Dimensie
1.8 De leerlingen lichten het doel van de sociale zekerheid en de impact ervan op de lonen toe.	Cognitief: begrijpen

7.1.2.3 Dubbele finaliteit

Tabel 20: Eindtermen EFC derde graad – dubbele finaliteit

Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomensverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op korte en lange termijn in te schatten.	Dimensie
1.1 De leerlingen bespreken elementen van het arbeidsrecht aan de hand van een concrete arbeidsovereenkomst.	Cognitief: begrijpen
1.2 De leerlingen bespreken elementen van het huurrecht aan de hand van een concrete huurovereenkomst.	
1.3 De leerlingen lichten aspecten van een hypothecaire lening toe.	
1.4 De leerlingen stellen een gezinsbudget op. EXTRA DIMENSIE – affectief: handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten?	Cognitief: creëren
1.5 De leerlingen vergelijken spaar- en beleggingsvormen op het vlak van risico, beschikbaarheid en rendement.	Cognitief: analyseren
1.6 De leerlingen lichten juridische en financieel-economische gevolgen van meerderjarigheid toe.	Cognitief: begrijpen

De werking van ondernemingen en organisaties en hun maatschappelijke rol duiden.	Dimensie
1.7 De leerlingen lichten toe waarom een onderneming of een initiatief opstarten een goede voorbereiding vereist.	Cognitief: begrijpen

Reflecteren over de werking van de markten en de economie als systeem en de invloed van de overheid hierop duiden binnen de (inter)nationale context.	Dimensie
1.8 De leerlingen illustreren gevolgen van actuele ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en actuele ontwikkelingen in de sociale zekerheid.	Cognitief: begrijpen

7.2 Specifieke eindtermen – economie

7.2.1 Algemene economie, doorstroomfinaliteit

Tabel 21: Specifieke eindtermen AE – doorstroomfinaliteit

Algemene economie	Dimensie
1.1 De leerlingen analyseren hoe de consument en de producent hun keuzegedrag optimaliseren. 1.2 De leerlingen analyseren de marktwerking en de rol van de overheid in diverse marktvormen. 1.3 De leerlingen analyseren de werking van de arbeidsmarkt. 1.4 De leerlingen analyseren de werking van de kapitaalmarkt. 1.5 De leerlingen analyseren inkomstenverdeling en -herverdeling. 1.6 De leerlingen analyseren het monetaire beleid op Europees vlak en het budgettaire beleid op regionaal, nationaal en Europees vlak. 1.7 De leerlingen analyseren de relaties tussen de economische actoren en de samenstelling van de belangrijkste economische aggregaten. 1.8 De leerlingen analyseren internationale handel en internationale economische relaties. 1.9 De leerlingen analyseren de rol van economische politiek in economische groei.	Cognitief: analyseren
1.10 De leerlingen evalueren economische groei als maatstaf voor welvaart en voor welzijn.	Cognitief: evalueren
1.11 De leerlingen illustreren gevolgen van globalisering en innovatie aan de hand van actuele ontwikkelingen. 1.12 De leerlingen lichten de invloed van inflatie op het loon, de huurprijs, de sociale uitkeringen, de spaartegoeden en de beleggingen toe.	Cognitief: begrijpen
1.13 De leerlingen reflecteren over de limieten van de economie en hun rol die ze daarin spelen. EXTRA DIMENSIE – affectief: open staan voor opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...	Cognitief: evalueren

7.2.2 Pakket uit de algemene economie, dubbele finaliteit

Tabel 22: Specifieke eindtermen AE – dubbele finaliteit

Pakket uit de algemene economie	Dimensie
2.1 De leerlingen analyseren hoe de consument en de producent hun keuzegedrag optimaliseren. 2.2 De leerlingen analyseren de marktwerking in diverse marktvormen. 2.3 De leerlingen analyseren relaties tussen de economische actoren. 2.4 De leerlingen analyseren economische groei als maatstaf voor welvaart en voor welzijn.	Cognitief: analyseren

7.2.3 Uitgebreide bedrijfswetenschappen en recht, doorstroomfinaliteit

Tabel 23: Specifieke eindtermen BR – doorstroomfinaliteit (1)

Uitgebreide bedrijfswetenschappen en recht	Dimensie
3.1 De leerlingen analyseren de keuze voor een ondernemingsvorm.	Cognitief: analyseren
3.2 De leerlingen stellen, op basis van zelf geregistreerde bedrijfsverrichtingen, een balans en resultatenrekening inclusief winstverdeling op.	Cognitief: toepassen
3.3 De leerlingen beoordelen de performantie van een onderneming aan de hand van zelf berekende kerncijfers.	Cognitief: evalueren
3.4 De leerlingen analyseren financieringsvormen. 3.5 De leerlingen analyseren aspecten van sociaal en fiscaal recht. 3.6 De leerlingen analyseren de marketingstrategie van een onderneming. 3.7 De leerlingen onderzoeken het belang van logistiek en supply chain management als onderdeel van het bedrijfsbeleid.	Cognitief: analyseren
3.8 De leerlingen lichten de rol van personeelsmanagement als onderdeel van bedrijfsbeleid toe.	Cognitief: begrijpen
3.9 De leerlingen passen methodes van kostprijsberekening toe in functie van prijsbeleid.	Cognitief: toepassen
3.10 De leerlingen werken een concept van een eigen onderneming uit op basis van strategische keuzes.	Cognitief: creëren

7.2.4 Bedrijfswetenschappen en recht, doorstroomfinaliteit

Tabel 24: Specifieke eindtermen BR – doorstroomfinaliteit (2)

Bedrijfswetenschappen en recht	Dimensie
4.1 De leerlingen analyseren de keuze voor een ondernemingsvorm.	Cognitief: analyseren
4.2 De leerlingen stellen, op basis van zelf geregistreerde bedrijfsverrichtingen, een balans en resultatenrekening inclusief winstverdeling op.	Cognitief: toepassen
4.3 De leerlingen beoordelen de performantie van een onderneming aan de hand van zelf berekende kerncijfers.	Cognitief: evalueren
4.4 De leerlingen analyseren financieringsvormen. 4.5 De leerlingen analyseren de marketingstrategie van een onderneming.	Cognitief: analyseren

7.2.5 Toegepaste bedrijfswetenschappen en recht, dubbele finaliteit

Tabel 25: Specifieke eindtermen BR – dubbele finaliteit (1)

Toegepaste bedrijfswetenschappen en recht	Dimensie
5.1 De leerlingen lichten de keuze voor een ondernemingsvorm toe.	Cognitief: begrijpen
5.2 De leerlingen stellen, op basis van zelf geregistreerde bedrijfsverrichtingen, een balans en resultatenrekening inclusief winstverdeling op.	Cognitief: toepassen
5.3 De leerlingen analyseren aspecten van fiscaal recht. 5.4 De leerlingen analyseren de marketingstrategie van een onderneming.	Cognitief: analyseren
5.5 De leerlingen berekenen de kostprijs van een product op basis van een concrete casus.	Cognitief: toepassen

7.2.6 Pakket uit de toegepaste bedrijfswetenschappen en recht, dubbele finaliteit

Tabel 26: Specifieke eindtermen BR – dubbele finaliteit (2)

Pakket uit de toegepaste bedrijfswetenschappen en recht	Dimensie
6.1 De leerlingen analyseren de marketingstrategie van een onderneming uit de toeristische sector.	Cognitief: analyseren
6.2 De leerlingen lichten het economische belang van de toeristische sector en de impact van overheidsbeslissingen op toerisme toe.	Cognitief: begrijpen

7.3 Afgenomen survey

Tabel 27: Afgenomen survey, vragen EFC

Eindtermen 'economische en financiële competenties'	
EFC_Q1	Hoe goed schat je jezelf in in het toelichten van juridische en financieel-economische gevolgen van meerderjarigheid?
EFC_Q2	Hoe goed schat je jezelf in in het onderzoeken van elementen van het arbeidsrecht aan de hand van een concrete arbeidsovereenkomst?
EFC_Q3	Hoe goed schat je jezelf in in het ontleden van elementen van het huurrecht aan de hand van een concrete huurovereenkomst?
EFC_Q4	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van een schadegeval in functie van een schadeaangifte bij de verzekeringsmaatschappij?
EFC_Q5	Hoe goed schat je jezelf in in het vergelijken van spaar- en beleggingsvormen op het vlak van risico, beschikbaarheid en rendement?
EFC_Q6	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van de totale kost van aankopen inclusief eenmalige kosten, terugkerende kosten en financieringskosten?
EFC_Q7	Hoe goed schat je jezelf in in het toelichten van de financiering van de aankoop van een onroerend goed met inbegrip van eenmalige kosten en terugkerende kosten?
EFC_Q8	Hoe goed schat je jezelf in in het toelichten van aspecten van een hypothecaire lening?
EFC_Q9	Hoe goed schat je jezelf in in het opstellen van een gezinsbudget?
EFC_Q10	Hoe goed schat je jezelf in in het maken van budgettaire keuzes bij aankopen in functie van een persoonlijk budget en rekening houdend met een gezinsbudget?
EFC_Q11	Hoe goed schat je jezelf in in het toelichten waarom een onderneming of een initiatief opstarten een goede voorbereiding vereist?
EFC_Q12	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren hoe ondernemingen en organisaties kunnen bijdragen tot de maatschappij?
EFC_Q13	Hoe goed schat je jezelf in in het verklaren van de impact van actuele ontwikkelingen op beslissingen van ondernemingen en organisaties?
EFC_Q14	Hoe goed schat je jezelf in in het beschrijven van de gevolgen van actuele ontwikkelingen op de arbeidmarkt en actuele ontwikkelingen in de sociale zekerheid?
EFC_Q15	Hoe goed schat je jezelf in in het verklaren van de invloed van de markt en van overheidsbeslissingen op de prijsvorming van courante consumptiegoederen?
EFC_Q16	Hoe goed schat je jezelf in in het toelichten van het doel van de sociale zekerheid en de impact ervan op de lonen?

Tabel 28: Afgenomen survey, vragen SE_AE

Specifieke eindtermen 'algemene economie'	
SE_AE_Q1	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren hoe de consument en de producent hun keuzegedrag optimaliseren?
SE_AE_Q2	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van de marktwerking en de rol van de overheid in diverse marktvormen?
SE_AE_Q3	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van de werking van de arbeidsmarkt?
SE_AE_Q4	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van de werking van de kapitaalmarkt?
SE_AE_Q5	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van inkomstenverdeling en -herverdeling?
SE_AE_Q6	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van het monetaire beleid op Europees vlak en het budgettaire beleid op regionaal, nationaal en Europees vlak?
SE_AE_Q7	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van de relaties tussen de economische actoren en de samenstelling van de belangrijkste economische aggregaten? <i>Denk hierbij aan begrippen zoals BBP, BNP, reëel en nominaal BBP, en nationaal inkomen.</i>
SE_AE_Q8	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van internationale handel en internationale economische relaties?
SE_AE_Q9	Hoe goed schat je jezelf in in analyseren van de rol van economische politiek in economische groei?
SE_AE_Q10	Hoe goed schat je jezelf in in het evalueren van economische groei als maatstaf voor welvaart en voor welzijn?
SE_AE_Q11	Hoe goed schat je jezelf in in het illustreren van gevolgen van globalisering en innovatie aan de hand van actuele ontwikkelingen?
SE_AE_Q12	Hoe goed schat je jezelf in in het toelichten van de invloed van inflatie op het loon, de huurprijs, de sociale uitkeringen, de spaartegoeden en de beleggingen?
SE_AE_Q13	Hoe goed schat je jezelf in in het reflecteren over de limieten van de economie en hun rol die ze daarin spelen?

Tabel 29: Afgenomen survey, vragen SE_BR

Specifieke eindtermen 'bedrijfswetenschappen en recht'	
SE_BR_Q1	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van de keuze voor een ondernemingsvorm?
SE_BR_Q2	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van financieringsvormen?
SE_BR_Q3	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van aspecten van sociaal en fiscaal recht?
SE_BR_Q4	Hoe goed schat je jezelf in in het analyseren van de marketingstrategie van een onderneming?
SE_BR_Q5	Hoe goed schat je jezelf in in het onderzoeken van het belang van logistiek en supply chain management als onderdeel van het bedrijfsbeleid?
SE_BR_Q6	Hoe goed schat je jezelf in in het toelichten van de rol van personeelsmanagement als onderdeel van het bedrijfsbeleid?
SE_BR_Q7	Hoe goed schat je jezelf in in het toepassen van methodes van kostprijsberekening in functie van prijsbeleid?
SE_BR_Q8	Hoe goed schat je jezelf in in het berekenen van de kostprijs van een product op basis van een concrete casus?
SE_BR_Q9	Hoe goed schat je jezelf in in het opstellen van een balans en resultatenrekening inclusief winstverdeling, op basis van zelf geregistreerde bedrijfsverrichtingen?
SE_BR_Q10	Hoe goed schat je jezelf in in beoordelen van de performantie van een onderneming aan de hand van zelf berekende kerncijfers?
SE_BR_Q11	Hoe goed schat je jezelf in in het uitwerken van een concept van een eigen onderneming op basis van strategische keuzes?
SE_BR_Q12	Hoe goed schat je jezelf in in analyseren van de marketingstrategie van een onderneming uit de toeristische sector?
SE_BR_Q13	Hoe goed schat je jezelf in in het toelichten van het economische belang van de toeristische sector en de impact van overheidsbeslissingen op toerisme?

7.4 Test of normality

7.4.1 Vragen EFC

Figuur 2a: Test of normality voor vragen EFC

	Welke opleiding studeer je binnen de faculteit BEW?	Tests of Normality					
		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... toelichten van juridische en financieel-economische gevolgen van meerderjarigheid?	Handelswetenschappen	.182	85	<.001	.934	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.187	49	<.001	.930	49	.006
	Handelsingenieur	.263	18	.002	.869	18	.017
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.257	15	.009	.898	15	.088
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... onderzoeken van elementen van het arbeidsrecht aan de hand van een concrete arbeidsovereenkomst?	Handelswetenschappen	.159	85	<.001	.942	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.204	49	<.001	.900	49	<.001
	Handelsingenieur	.250	18	.004	.858	18	.011
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.207	15	.084	.917	15	.175
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... ontleden van elementen van het huurrecht aan de hand van een concrete huurovereenkomst?	Handelswetenschappen	.190	85	<.001	.938	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.157	49	.004	.939	49	.013
	Handelsingenieur	.287	18	<.001	.880	18	.026
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.195	15	.129	.885	15	.056
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van een schadegeval in functie van een schadeaanpak bij de verzekeringsmaatschappij?	Handelswetenschappen	.208	85	<.001	.929	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.185	49	<.001	.923	49	.003
	Handelsingenieur	.322	18	<.001	.837	18	.005
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.219	15	.051	.893	15	.076
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... vergelijken van spaar- en beleggingsvormen op het vlak van risico, beschikbaarheid en rendement?	Handelswetenschappen	.176	85	<.001	.912	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.156	49	.004	.928	49	.005
	Handelsingenieur	.239	18	.008	.832	18	.004
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.200	15	.107	.920	15	.191
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van de totale kost van aankopen inclusief eenmalige kosten, terugkerende kosten en financieringskosten?	Handelswetenschappen	.195	85	<.001	.918	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.197	49	<.001	.936	49	.011
	Handelsingenieur	.221	18	.021	.892	18	.041
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.212	15	.069	.922	15	.208
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... toelichten van de financiering van de aankoop van een onroerend goed met inbegrip van eenmalige kosten en terugkerende kosten?	Handelswetenschappen	.158	85	<.001	.942	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.210	49	<.001	.934	49	.008
	Handelsingenieur	.218	18	.024	.896	18	.049
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.205	15	.091	.889	15	.064
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... toelichten van aspecten van een hypothecaire lening?	Handelswetenschappen	.194	85	<.001	.929	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.163	49	.002	.913	49	.002
	Handelsingenieur	.171	18	.174	.929	18	.184
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.233	15	.027	.846	15	.015

Figuur 2b: Test of normality voor vragen EFC

Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... opstellen van een gezinsbudget?	Handelswetenschappen	.166	85	<.001	.928	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.184	49	<.001	.945	49	.024
	Handelsingenieur	.197	18	.064	.907	18	.076
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.167	15	.200*	.944	15	.428
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... maken van budgettaire keuzes bij aankopen in functie van een persoonlijk budget en rekening houdend met een gezinsbudget?	Handelswetenschappen	.166	85	<.001	.938	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.142	49	.015	.953	49	.047
	Handelsingenieur	.138	18	.200*	.919	18	.123
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.161	15	.200*	.958	15	.662
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... toelichten waarom een onderneming of een initiatief opstarten een goede voorbereiding vereist?	Handelswetenschappen	.171	85	<.001	.922	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.142	49	.014	.912	49	.001
	Handelsingenieur	.232	18	.011	.920	18	.127
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.268	15	.005	.810	15	.005
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren hoe ondernemingen en organisaties kunnen bijdragen tot de maatschappij?	Handelswetenschappen	.157	85	<.001	.943	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.177	49	<.001	.928	49	.005
	Handelsingenieur	.182	18	.120	.940	18	.285
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.263	15	.006	.825	15	.008
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... verklaren van de impact van actuele ontwikkelingen op beslissingen van ondernemingen en organisaties?	Handelswetenschappen	.183	85	<.001	.926	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.174	49	<.001	.937	49	.011
	Handelsingenieur	.234	18	.010	.836	18	.005
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.247	15	.015	.932	15	.291
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... beschrijven van de gevolgen van actuele ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en actuele ontwikkelingen in de sociale zekerheid?	Handelswetenschappen	.174	85	<.001	.932	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.143	49	.014	.948	49	.030
	Handelsingenieur	.255	18	.003	.795	18	.001
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.206	15	.087	.936	15	.330
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... verklaren van de invloed van de markt en van overheidsbeslissingen op de prijsvorming van courante consumptiegoederen?	Handelswetenschappen	.148	85	<.001	.934	85	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.193	49	<.001	.935	49	.010
	Handelsingenieur	.156	18	.200*	.948	18	.394
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.172	15	.200*	.934	15	.308
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... toelichten van het doel van de sociale zekerheid en de impact ervan op de lonen?	Handelswetenschappen	.150	85	<.001	.948	85	.002
	Toegepaste economische wetenschappen	.194	49	<.001	.937	49	.012
	Handelsingenieur	.261	18	.002	.885	18	.032
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.175	15	.200*	.931	15	.280

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

7.4.2 Vragen SE_AE

Figuur 3a: Test of normality voor vragen SE_AE

	Welke opleiding studeer je binnen de faculteit BEW?	Tests of Normality					
		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren hoe de consument en de producent hun keuzegedrag optimaliseren?	Handelswetenschappen	.249	78	<.001	.910	78	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.148	42	.022	.932	42	.015
	Handelsingenieur	.170	14	.200*	.890	14	.080
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.206	11	.200*	.937	11	.482
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van de marktwerking en de rol van de overheid in diverse marktvormen?	Handelswetenschappen	.225	78	<.001	.902	78	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.182	42	.001	.936	42	.021
	Handelsingenieur	.252	14	.016	.883	14	.064
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.234	11	.096	.924	11	.351
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van de werking van de arbeidsmarkt?	Handelswetenschappen	.251	78	<.001	.893	78	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.199	42	<.001	.926	42	.010
	Handelsingenieur	.323	14	<.001	.875	14	.049
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.258	11	.039	.882	11	.111
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van de werking van de kapitaalmarkt?	Handelswetenschappen	.185	78	<.001	.916	78	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.262	42	<.001	.891	42	<.001
	Handelsingenieur	.248	14	.020	.917	14	.198
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.217	11	.155	.887	11	.128
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van inkomstenverdeling en -herverdeling?	Handelswetenschappen	.176	78	<.001	.945	78	.002
	Toegepaste economische wetenschappen	.195	42	<.001	.941	42	.031
	Handelsingenieur	.257	14	.013	.930	14	.301
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.164	11	.200*	.966	11	.844
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van het monetaire beleid op Europees vlak en het budgettaire beleid op regionaal, nationaal en Europees vlak?	Handelswetenschappen	.133	78	.002	.952	78	.005
	Toegepaste economische wetenschappen	.201	42	<.001	.924	42	.008
	Handelsingenieur	.195	14	.157	.918	14	.205
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.223	11	.134	.906	11	.221
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van de relaties tussen de economische actoren en de samenstelling van de belangrijkste economische aggregaten? (denk hierbij aan begrippen zoals BBP, BNP, reëel en nominaal BBP en nationaal inkomen)	Handelswetenschappen	.192	78	<.001	.910	78	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.165	42	.006	.935	42	.020
	Handelsingenieur	.166	14	.200*	.897	14	.103
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.205	11	.200*	.924	11	.356
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van internationale handel en internationale economische relaties?	Handelswetenschappen	.203	78	<.001	.926	78	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.196	42	<.001	.924	42	.008
	Handelsingenieur	.185	14	.200*	.912	14	.166
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.137	11	.200*	.946	11	.590
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van de rol van economische politiek in economische groei?	Handelswetenschappen	.223	78	<.001	.924	78	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.193	42	<.001	.921	42	.007
	Handelsingenieur	.246	14	.022	.867	14	.038
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.174	11	.200*	.947	11	.609

Figuur 3b: Test of normality voor vragen SE_AE

Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... evalueren van economische groei als maatstaf voor welvaart en voor welzijn?	Handelswetenschappen	.223	78	<.001	.924	78	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.214	42	<.001	.911	42	.003
	Handelsingenieur	.227	14	.050	.849	14	.021
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.192	11	.200*	.912	11	.254
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... illustreren van gevolgen van globalisering en innovatie aan de hand van actuele ontwikkelingen?	Handelswetenschappen	.162	78	<.001	.940	78	.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.201	42	<.001	.921	42	.007
	Handelsingenieur	.237	14	.032	.902	14	.121
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.194	11	.200*	.931	11	.419
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... toelichten van de invloed van inflatie op het loon, de huurprijs, de sociale uitkeringen, de spaartegoeden en de beleggingen?	Handelswetenschappen	.165	78	<.001	.933	78	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.169	42	.004	.934	42	.017
	Handelsingenieur	.162	14	.200*	.896	14	.100
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.167	11	.200*	.887	11	.128
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... reflecteren over de limieten van de economie en hun rol die ze daarin spelen?	Handelswetenschappen	.167	78	<.001	.923	78	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.218	42	<.001	.888	42	<.001
	Handelsingenieur	.280	14	.004	.872	14	.045
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.264	11	.031	.888	11	.130

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

7.4.3 Vragen SE_BR

Figuur 4a: Test of normality voor vragen SE_BR

		Tests of Normality									
		Welke opleiding studeer je binnen de faculteit BEW?			Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk			
			Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van de keuze voor een ondernemingsvorm?	Handelswetenschappen	.181	.181	75	<.001	.912	75	<.001	.912	75	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.161	.161	40	.011	.925	40	.011	.925	40	.011
	Handelsingenieur	.195	.195	13	.190	.931	13	.353	.931	13	.353
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.148	.148	11	.200*	.931	11	.422	.931	11	.422
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van financieringsvormen?	Handelswetenschappen	.176	.176	75	<.001	.939	75	.001	.939	75	.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.160	.160	40	.012	.941	40	.036	.941	40	.036
	Handelsingenieur	.189	.189	13	.200*	.887	13	.090	.887	13	.090
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.248	.248	11	.057	.831	11	.024	.831	11	.024
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van aspecten van sociaal en fiscaal recht?	Handelswetenschappen	.191	.191	75	<.001	.939	75	.001	.939	75	.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.165	.165	40	.008	.930	40	.016	.930	40	.016
	Handelsingenieur	.226	.226	13	.069	.867	13	.047	.867	13	.047
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.241	.241	11	.074	.895	11	.158	.895	11	.158
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van de marketingstrategie van een onderneming?	Handelswetenschappen	.187	.187	75	<.001	.927	75	<.001	.927	75	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.190	.190	40	<.001	.920	40	.008	.920	40	.008
	Handelsingenieur	.212	.212	13	.113	.931	13	.356	.931	13	.356
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.217	.217	11	.157	.905	11	.211	.905	11	.211
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... onderzoeken van het belang van logistiek en supply chain management als onderdeel van het bedrijfsbeleid?	Handelswetenschappen	.197	.197	75	<.001	.929	75	<.001	.929	75	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.212	.212	40	<.001	.914	40	.005	.914	40	.005
	Handelsingenieur	.266	.266	13	.012	.889	13	.095	.889	13	.095
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.269	.269	11	.025	.874	11	.086	.874	11	.086

Figuur 4b: Test of normality voor vragen SE_BR

Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... toelichten van de rol van personeelsmanagement als onderdeel van bedrijfsbeleid?	Handelswetenschappen	.201	75	<.001	.918	75	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.221	40	<.001	.931	40	.017
	Handelsingenieur	.197	13	.180	.918	13	.239
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.232	11	.100	.945	11	.582
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... toepassen van methodes van kostprijsberekening in functie van prijsbeleid?	Handelswetenschappen	.199	75	<.001	.928	75	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.202	40	<.001	.927	40	.012
	Handelsingenieur	.249	13	.027	.908	13	.174
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.204	11	.200*	.937	11	.489
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... berekenen van de kostprijs van een product op basis van een concrete casus?	Handelswetenschappen	.162	75	<.001	.947	75	.003
	Toegepaste economische wetenschappen	.174	40	.004	.924	40	.010
	Handelsingenieur	.326	13	<.001	.820	13	.012
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.187	11	.200*	.897	11	.171
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... opstellen van een balans en resultatenrekening inclusief winstverdeling, op basis van zelf geregistreerde bedrijfsverrichtingen?	Handelswetenschappen	.148	75	<.001	.949	75	.004
	Toegepaste economische wetenschappen	.216	40	<.001	.921	40	.008
	Handelsingenieur	.269	13	.011	.856	13	.034
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.226	11	.123	.896	11	.167
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... beoordelen van de prestatie van een onderneming aan de hand van zelf berekende kerncijfers?	Handelswetenschappen	.165	75	<.001	.945	75	.003
	Toegepaste economische wetenschappen	.153	40	.019	.923	40	.010
	Handelsingenieur	.160	13	.200*	.915	13	.213
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.164	11	.200*	.966	11	.844
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... uitwerken van een concept van een eigen onderneming op basis van strategische keuzes?	Handelswetenschappen	.194	75	<.001	.920	75	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.177	40	.003	.927	40	.013
	Handelsingenieur	.324	13	<.001	.776	13	.004
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.248	11	.058	.887	11	.126
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... analyseren van de marketingstrategie van een onderneming uit de toeristische sector?	Handelswetenschappen	.202	75	<.001	.930	75	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.181	40	.002	.941	40	.038
	Handelsingenieur	.235	13	.047	.917	13	.231
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.226	11	.120	.936	11	.477
Hoe goed schat je jezelf in in het ... - ... toelichten van het economische belang van de toeristische sector en de impact van overheidsbeslissingen op toerisme?	Handelswetenschappen	.202	75	<.001	.902	75	<.001
	Toegepaste economische wetenschappen	.155	40	.017	.927	40	.013
	Handelsingenieur	.239	13	.041	.886	13	.087
	Handelsingenieur in de beleidsinformatica	.243	11	.069	.885	11	.120

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction